МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетнй а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Ера 20. АВГУСТ 1959 шу
№ 67 (2279)
Мах 20 кап.

Наьха материальни безам тIабахийта технически прогресс яра

ССКП ЦК июньски Пленумо йоккха программа оттаяьй халкъа боахама дерригача доакъошта юкъе керда техника яхьарна, производственни процессашта механизации автоматизации ярна. Из программа кхоачашъярна биззача большевистски низацеи инициативацеи оарцагIбаьннаб Iалаьмате дукха къахьегамхой. Партийнии, советскии, боахамеи организацей декхар да кулгашца деча балхашта механизаци ярна, производственни процессашта автоматизаци ярна, технологи эргаяьккха тоаярна, производстве керда техника юкъеяхьарна йолча ерригача торонех бизза пайда эца. Цу гIулакха пайда баргболаш мел дола хIама оарцагIдаьккха хила деза!

ЦК Пленуме нийса белгалдир, керда техника юкъе йоалаярна а предприяте мощностех пайда дукхагIа эцарна а дикагIа дола керттера гIулакх премеш телара порядок нийса хилар долга. ХIанз йолча премеш телара порядках предприятешта лов заданеш шоашта кIезигагIа телар а цул тIехьагIа уж тIехкхоачашъяр а. Керда техника, къьстта а механизацеи автоматизацеи средстваш дегIайоалаярна пайда лац инженерно-технически болхлой къахьегамах мах телаш йолча системо. Масала, сихха технически прогресс а производствона автоматизаци а елга вIаштIехь лархIа мегаргдий вай ханахьа, нагахьа санна инженерно-технически болхлошта телаш дола алапи предприятера болхлойн гIулакхера нахи дукхеи кIезигеи хиларга хьежжа тела оттадаь хилча! Механизации автоматизации яро болхлой кIезиг ма бой. кхыча предприятешка, къьстта керда хьалъеча предприятешка бахийта царех цхьадола дакъа мукъа ма доаккхий. ТIаккха хул цунах, кердагIа йола механизмаш производствона юкъеяхьа декхарийла болча болхлой цу тIулакхаца материальни безам ца хилар.

Дуккхача бакъдараша тешал ду, керда техника юкъейоалае безам ца хиларо, цхьаболча боахамий кулгалхоех йоалла, додача хица нек де безам болаш, саббаре, сатийнна, сагота боацаш къьнара станокаши машинаши ара а хецаш багIа безам болаш йолча оамало халкъа боахама, коммунизм хьалъяра гIулакха доккха зе деш хилара. Цу гIулакхашта тара лесташ я кулгалдеча а инженерно-технически а болхлошта премеш телара система а.

Кирова цIерахча станокаш еча витебски заводо (директор нов. Арапов) арахецаш йолча станокий кхаь даькъах ши дакъа къьнарча конструкцех я. Цу станокаша беча балха овсарле лоха хилар бахьан долаш хIара шера халкъа боахамга хьа ца кхоачаш юс 13—14 миллион сома маьха продукци. ХIаьта эггара тIехьагIа араьннача конструкцех йолча кердача станокий моделаш шийга йоллашехьа а уж производствона юкъейоалаяц заводо. Планаш тIехкхоачашъярах шоай ханнахьа йоккхий премеш ийеш болча завода директораи керттерча инженераи, хетаргахьа, мегаш да къаьна станокаш арахецилга: из аттагIа да.

Из тайпа сурт да Краснодарски совнархоза чуйоагIача станокаш еча Ейски заводера дар а. Цигарча болхлоша хадданза премеш ийю, къаеннача конструкцех йола станокаш арахецаш завод йоллашехьа а. Масала, 1958 шера бархIазза премеш елар цу завода, ерригаш а хьавIашагIтехача 300 эзар сомал совгIа ахча а хулаш. 1959 шера а премеш ийеш хьайоагIа из.

Керда техника юкъейоалаярна йола шоай заданеш дукха хана денз кхоачаш ца еш я вагонаш еш йола Калинински заводи «Русский дизель» яха Ленинградски заводи. Из ишта дале а, къаенна машинаш халкъа боахама чу а лехкаш, текущи производственни планаш кхоачашъю цар, хIаьта царна хан-ханнахьа премеш а тел. Масала, 1958 шереи 1959 шера хьалхарча ах шереи йиъ миллион сом гаргга премеш еннай Калинински завода, цу завода директора 10 эзар сом совгIа, керттерча инженера—12 эзар сом гаргга, керттерча конструктора—7 эзар сом совгIа, керттерча технолога—7,5 эзар сом совгIа а луш. Кхы а дукхагIа премеш еннай «Русский дизель» яхача завода кулгалхошта.

Дика кхетадеш да, цу тайпарча, премеш телара гIулакха геттара харцахьарча практико прогресс яра гIулакха тIагIертта къахьега а инициатива хила а болхлой безам болийташ ца хилар, производствера къаенна машинаш, станокаш, оборудованеш хьа а яьха, цар когаметта кердагIа, тIехьагIа араьннараш оттае дог дайташ ца хилар.

Ишттa дола ла йиш йоаца гIулакхаш гуча а даьха, ССКП ЦК-а июньски Пленумо шийн соцам тIа белгалдаьккхар, **«боахама гIирс хьалбеча практике хIанз а керда техника хьаяраи из производствона юкъейоалаяраи предприятей а стройкай а болхлой, инженерно-технически болхлой, Iилма-тохкамеи, проектнии, конструкторскии организацей специалистий материальни безам кIезига тIабохийташ хилар. Керда техника караерзаеча предприятей коллективаша къьна продукци арахецаш йолча предприятей болхлоша эцачул кIезигагIа къахьегамах доагIа алапи эцаш моттигаш кIезига яц. ДIахо а техникеи технологии тоаеча доккхий гIулакхаш толамца кхоачашдеча Iилма-тохкама, проектни, конструкторски организацей специалистий материальни хьал къахьегамах хьадоагIача алапе хьакъехьа бIарччача шерашка цхьаккха керда хIама ца деча наьхачул толашагIа хилац».**

СССР-а Министрий Совета къахьегамеи алапеи дешай Паччахьалкхен комитета, СССР-а Госплана, СССР-а финансай Министерствона, ВЦСПС-а, СССР-а Министрий Совета Iилма-технически паччахьалкхен комитета тIадиллад союзни республикай Министрий Советашцеи СССР-а Министрий Совета промышленноста а строительства а доакъой паччахьалкхен комитеташцеи цхьана предприятейи строительни организацейи керда техникеи технологии юкъейоалае экономически безам хургбола предложенеш оттае а уж укх шера 1 ноябрь тIаккхоачаш ССКП ЦК-еи СССР-а Министрий Советеи хьачуяла а.

Уж предложенеш оттаярга а чIоагIъярга а ца хьежаш, предприятейи строительни организацейи хьалхале лелаеча болхлошта продукцега дIадодари строительствога бода махи лохбарах, производства плани капитальни балхий плани тIехкхоачашъярах, цар керда техника караерзаяра заданеш кхоачашъяра лоархIам а беш, премеш тергйола порядок хIанзехьа а оттае еза. Нагахьа санна керда техника караерзаяреи юкъейоалаяреи планаш кхоачаш а ца еш, производства план къаенна хIамаш арахецарца кхоачаш а тIехкхоачаш а йой, предприятей хьалхле лелаеча болхлошта премеш яла ягIац. Ишттa оттадаь гIулакх халкъа боахамеи дIахо а технически прогресс яреи хьашташта маэшшара хургда. Из гIулакх чакхдаккхаро промышленностереи строительствереи вай хьалхле лелаю кадраш бокъонца керда техника караерзаергйолаш, производственни процессашта механизации автоматизации ергйолаш тIаберзабергба.

Коммунизма материально-технически кIийле кийчъеча керттерадар кхоачашде, халкъа вахара хьал дикка лакхде йиш хулийтаргйолаш производства а къахьегама овсарлен а боарам исторически лоаццача хана айбе аьнна оттадаьча декхара тIера бу Коммунистически парте халкъа боахама хьалхле лелаеш беш бола шийн болх. Из исторически декхар кхоачашдеча бокkхача лоархIаме да шоай къахьегамах хьахулачоа болхлой материальни безам тIабахкийтар, къахьегама овсарле лакхъяр, хьийгача къига хьежжа рузкъа дIа-юха нийсдеча социалистически принципа маяххара а да уж. «Из — хIанзарча хьалашка эша цаI мара йоаца хьаькъалца а нийсхонца а оттаяь рузкъа дIа-юха нийсдара принцип я,— аьлар Н. С. Хрущевс ССКП XXI-ча съезде ше доклад еш. БIарга ца гуш дита йиш яц, дукхеи кIезигеи къахьийга дале а, цох доагIар цхьатарра дIанийсдича нийсхо йоацаш хургхилар: вочеи дикачеи болхлочунга цхьатарра дакъа кхоачилга, во болх берашта из пайданегIа хилар. ДикагIа болх бе, къахьегама овсарле лакхъе, продукташ дуккхагIа хьае наьха бола материальни безам боабергбар цу гIулакхо. Хьийгача къига хьежжа рузкъа дIа-юха нийсдаро хIама хьаде, къахьегама овсарле айе, болхлой говзал лакхъе, производства техника эргайоаккхаш тоае материальни безам болийт болхлой. Ишттa лоархIаме да из болхлошта боккха кхетам балара, наха социалистически дисциплина Iомаяра, къахьегам — дерригъюкъареи де дезаш декхарийлеи дола тIулакх а даь дIаоттадара».

Технически прогресс — из къахьегама овсарле лакхъеш лоаттабеча къовсаме хIанз керттера а хоадам беш бола а лостам ба. Кертера декхар латт хадданза а лерттIа а технически прогресс еш хиларах, производство технически эргаяьккха тоаеча, вай ханарча Iилманнеи техниканнеи керда карагIдаьннараша маяххара йола машинаш, станокаш, оборудовани арахецача промышленностерчеи строительстверчеи болхлой, эггара хьалха предприятейи стройкайи хьалхле лелаерий а бохийташ, хIама хьадара материальни безам тIабохийтача нийса а бизза а пайда эцарах.

(1959 ш. 15 августе арадаьннача «Правда» передовая)

Комбайнаи тракторац кулгалдеш цхьа саг ва

Смоленск. 12 август. (ТАСС). «Талашкино» яхача совхоза кхашка области духхьашха араьннай комбайнер тIавоацаш йола ялаташ чуэца агрегат. Машинашта кулгалду тракториста-комбайнера П. П. Селезневс.

ССКП июльски Пленумо болх беш хиннача деношка «ПК-2» яхача комбайна модернизаци е аьнна предложени елар цо.

Модернизаци яра маIан фуд аьлча комбайна тIара гидравлически управлене рычагаш трактора кабина чу йохкар да. Цо йиш хилийтай цхьан сагага цкъа деш шин машина кулгалде. П. Селезнева ше хийцар комбайна рычагаш.

Кердача маркаx йола швейни машинаш

ОРДЖОНИКИДЗЕ. (ТАСС). Города къилбаседа оагIорахьа, Сопецки лоама кIалха кердача предприяте — швейни машинаш еча Орджоникидзевски завода корпусаш хьалъяьй. Цу завода цехашка болх беш ба юкъера дешара школа йистеьккха кагирхой. Царех дуккха бараш Подольскерча М. И. Калинана цIерахча механически заводе производственни балхаш дика Iомадаь ба. Опыт йолча мастерий хьалхаленца цар цига Iомаяьй станочникий, сборщикий, наладчикий говзалаш.

Швейни машиний хьалхара парти хIанзехьа а арахийцай. Ер шу йистедаллалца йолча хана республикерча магазинашка кхоачаргьа Орджоникидзевски завода марка тIайола 10 эзар машин.

Машинаш арахеццашехьа а, предприяте коллективо чехка ду строительни балхаш а. Семилетка шоллагIча шера предприяте арахецаргья 300 эзар когаца кхестаю машин.

БОЛАТА МАГИСТРАЛИЙ ТУРПАЛ

Башкирски АССР. Ткъаь шиъ шу да мехкарча болата новкъа Федор Андреевич Крековс поездаш лелаю. Паровоза кочегар волаш болх бе волавенна дикагIа вола электровозни машинист хиллалца ба транспорте цо баьча балха никъ. Уфана юххерча Новорожденственски яхача юрта вахаш, ше зIамига саг волча хана а машинновкъа, локомотива тIа болх бе гIерташ вар Креков. Машиннаькъа ФЗУ, машиниста помощникий курсаш, электровоза машинистий наькъа технически школа, говзал лакхъю курсаш йистеьхай цо.

Федор Андреевича чехка рейсаш ю, чIоагIа етта поездаш лелаю, доагам кходу. Паччахьалкхен диъ совгIати грамоташи еннай цунна, наькъий Министерствос дуккхаза баркал кхайкадаьд цунна.

Дика гIулакх дIадоладаьд Федор Андреевич Крекова: Уфински районерча «Победа» яхача колхоза ялат чуэцача агрегата комбайнера Король Федора новкъостал ду цо. Шийн балхах мукъа волча хана комбайна ремонт еш новкъостал ду Крекова, ялат хьокхаш а оардаш а болх бу. Цун хьокхам хьалъийцаб Демски депо ворхI машинисто а.

Сурта тIа: машинист Федор Крекови (аьрдехьара вар) комбайнер Федор Корольи комбайна юххе ба.

Ю. Коплуна сурт.
ТАСС фотохроника

Болх ше-шегIа лелаш хилча...

Берригa а 787 гектар борц бар «Ингушски» совхозо укх шера чуэца безаш хиннар. Из болх дика чакхбаккхара укхаза йизза торонаш йолаш яр. Бакъда, царех 2-ча отделене (управляющий нов. Шадиев) мара пайда эцанзар. Из отделени шийн чуэца безаш хиннача 106 гектар берцах ах чуийца а вож хьекха а яьннай.

Совхоза дуккхагIа йолча отделенешка чIоагIа мела чуэц борц. Къьстта во лел балхаш 1-чеи 3-чеи отделенешка. Укхаза борц чуэца болабенна массехк ди мара дац. 3-ча отделене 5-ча бригаде хьалхарча дийнахь массехк то баьккхача сецар жатка, цул тIехьагIа диълагIчеи пхелагIчеи деношка вIалла болх а банзар.

Дукха кхоачамбоацараш да борц чуэцача. Борц сов лакха хьокхаш хиларах дукха канаш юхедус тедаьза, хIаьта 4-чеи 5-чеи отделенешка оардача хана дукха ялат дов. Цунна тешал ду аьрда борц кIезига хиларо. Масала, 4-ча отделене 58 гектарах хIара гектара тIара 2,3 центнер мара яьннаяц. ХIаьта шийн лерттIа вIаштIехьа а баьккха болх дика дIахьоча 2-ча отделене 50 гектарах хIара гектара тIара 10 центнерал тIех борц баьннаб. Диазза-пхезза дукхагIа! Ишттa кIезига борц балара бахьанаш механизатораша борц сов лакха тедарах дукха канаш оардача хана, хьал ца эцалуш дусаш хилар да. Цудухьа дIахо хьакхар, ардар цхьан а долаш комбайнаца чуийцача пайданегIа хургда биса борц.

Нов. Арсамаков бригадир волча 1-ча бригадерча механизатораша жаткашца 340 гектар берцах аханел совгIа хьекхаб. Къьстта хьинаре болх бу жатка машиниста Котиев Саварбика. Цо денна нормах хьакха боагIачул 4 гектар а кхы тIех а борц хьокх. Цхьабакъда, совхозе эггара дукхагIа борц хьекхача бригадо Iалаьмате мела оард касараш. Укхаза хьекха уллачох 10-гIа дакъа мара аьрдадац. 56 гектар арданза касарах улл 2-ча отделене а. Хьекхача берцах аханел совгIа данза уллерригача совхозе.

Ишттa кIезига касараш ардара бахьан наг-нагахь йоачан хилар хинна а ца Iеш дукхагIа долча даькъе техниках пайда ца эцар да, отделене Iурра денз касараш арда болабелар, хIаьта цун лаьттаех хотталуш лаьтташ а долаш цун яраш санна торонаш а йолаш уллача 5-ча отделене сарахьо мара болабаланзар.

Массаза а шийн ханнахьа цIендац хьатта хьатIаэца ялат. Цудухьа каст-каста талх хьаттара ялат. Масала, дукха ха йоаццаш 2-ча отделене хьатта цIен а ца беш вар а тесса борц латтар. Хьатта болхлой бацар, ялат цIенцу машинаш бохх ца беш латтар.

Уж кхоачамбоацараш да болх вIашагIболла ца харал, техниках пайда ца эцарал совгIа механизаторашта юкъе массово-политически болх чIоагIа мела хилар бахьан долаш. Отделеней бригадашка лозунгашкара дIаиккхача кхы йола гойтара агитаци яц, наггахь мара керда газеташ дахьац, механизаторашта юкъерча социалистически яхьа итогаш яц денна, агитатораша бригадашкарча болхлошца кхетама къамьлаш кIезига цу. Цу дерригача тIулакхаша тешал ду совхоза кхашкара балхаш ше-шегIа лелаш хилара.

Совхоза партийни организаци а кулгалхой а декхарийла ба сихагIа борц чуийца баккха а совхоза хьалхашка латта декхараш кхоачашдара чIоагIа лоархIам бола бригадашкара агитационно-массови болх тоабе а.

А. СЛЕСАРЕВ.

СЕМИЛЕТКА КХОАЧАШЪЕШ

Планал совгIа мехкдаьтта

Семилетка хьалхарча шера шоаш тIаийца декхараш кхоачашдеш болча «Горскнефта» промысловикаша ханал хьалха кхоачашъяьй мехкдаьтта даккхара йола бархI бетта программа. Нефтепровода чу гIолла Грозне чакхдаккха Iочудахийтад сентябра чотах даьккха итташ тоннаш «Iаьржа дошув».

Уж толамаш—технически прогресс яр духьа промысле эттача къовсама хьалхара юхьигаш я. ССКП ЦК июньски Пленума Кхайкарало дегаш ураоттадаь болча эксплуатационникаша хадданза тоаю мехкдаьтта даккхара процесс, балхашта юкъе кхухь автоматикеи телемеханикеи. Керда оттаьча балха структура йиш хилийтай коллектива укх тIехьарча шин бетта планах 10 геолого-технически мероприяти чакхъяккха мара ца езача когаметта 28 мероприяти чакхъяккха. Из бахьан долаш дуккхача скважинай дебит лакх а еннай, мехкдаьтта ходаллал дукхагIа а доаккх.

Промысла диспетчеризаци яр бахьан долаш къахьегама овсарле дегIайоагIа. ВорхI бетта планал 10,1 процент лакхъеннай из. Мехкдаьтта даккхарга дIабода мах лохбара чотах шу доладелча денз 940 эзар сом совгIа ахча кходаьд.

Шоаш даьхача толамех кхоачам ца а беш, Октябра 42 шу дизара сийна, керда къахьегама совгIаташ кийчдеш ба Горагорскера мехкдаьттахой.

Болх дика хьаIов

Старши прораба нов. Гогола кулгалдеча участка коллективо къовсам лоаттабу йиълагIча управленерча гIишлош еча болхлоша лаьцача яхье хьалхле яккха гIерташ. Материалашцеи техникацеи во Iалашъярца ювзаенна балха тIара халонаш эша а еш, тха болхлоша лакхду балха хьокхамаш. Масса тайпа говзалех болча участкерча гIишлош ераша юккъера беш бола болх 130-150 процентага кхоач.

Къахьегама овсарле лакхъяр духьа тIагIертта къовсам лоаттабаро боккха пайда беннаб. Июль бетта йола ерригача участка программа 120 процент кхоачашъяьй оаха, хIанз кхы а дикагIа бу оаха болх. ГIишлой материалаш кхом а беш дIаахийтар бахьан долаш дикка ахча кходаьд.

Участке хьалха латтачарца я нов. Маевича кулгалдеча плотникий бригада. Къахьегама овсарле дика йолаш къахьег нов. Щербицке кулгалдеча бетонщикий бригадо. Керда балха толамаш даьхад йоккха говзал йолаш волча строитела нов. Кусенковс кулгалдеча каменщикий бригадо.

В. ЯКОВЕНКО,
№ 4 йолча строительно-монтажни управлене старши мастер.

Цхьан гектара тIара 500 центнер кабуц

Кастта хургйолча ССКП ЦК Пленума дика къахьегама совгIаташ кийчдеш ба Грозненски плодо-ягодни совхоза болхлой. Агронома Максим Ананьевич Попова бригадо укх шеррехьа а кхеяьй 1965 шера йолча планах йоагIараш миссел кабуци помидораши.

Сийленца кхоачашду ше тIаийца декхараш нов. Енютина звенос. Цо планах кхее езараш 160 центнер мара йоацача 236 центнер нарсаш кхеяьй гектара тIара. Лидия Тимофеевна Пешехановай звенос лаьрхIад хIара гектара тIара 500 центнерал кIезигагIа йоацаш кабуц кхее, аьнна. ХIанзале а цхьан гектара тIара хьаяьккха чуенар 413 центнер я, хIаьта кхы а чуя юхейиса 130—150 центнер хинна Iергйоацаш а я.

ГIад вугаш хьийкъаб соми комсаши. Алхха Мария Емельянова Тамбулатовай бригадо лелабаьча Iаьржача боалехи гуржий боалехи планал совгIа 350 центнер яьккхай Грознерча мехкдаьттахоша. Дика хьийкъаб хьачаш, кхораш, Iажаш. Масала, нов. Насировай звенос 791 центнер мара план йоаццашехьа а хIанзале а дIаеннай 645 центнер кхорий, хIаьта 300 центнерал кIезигагIа боацаш кхы а чуба боалаш а ба. Юкъ-юкъера чуэца йолаяьй комсаш.

Н. СИЗИНЦОВ.

ТIехкхоачашдаьд дош

БIаьсти йоаллашехьа а йоакхо е йолаелар Гусейханов Гусейна бригада, семилетка хьалхарча шера хьажкIаш хьувкъаяр духьа. Гудермесски района «Джалка» яхача совхоза шоллагIча отделене болх беш йолча цу коллектива къоастадаь дIаденнадар 92 гектар лаьтта. Механизатораша сихха аьха, кийчдаь, тоадаь Iодиллар лаьтта. Цул тIехьагIа тракториста Фурсов Григоре. сеяльщикаша новкъосташа Глотовс, Баскаковс новкъостал а деш, квадратно-гнездовой хьисапе дIайийра хьажкIаш.

ХьажкIашта шозза культиваци яьккхачул тIехьагIа цIендаь оасар дIададкха вIаштIехьадаланзар тракториста Багачев Ивана. ХьажкIаш кхеерашта новкъостала баьхкар овощаш кхеераш.

ХIанз нов. Гусейханова бригаде кхачаш латт «аргIан аьла». ХьажкIаш кхеераш дог тийша ба, шоаш дош деннача тайпара гектара тIара 35 центнер хьажкIий яьккха ца Iеш, кIезигагIа йоахе а, хIара гектара тIара 45 центнер томараш тIехь хьажкIаш йоахаргхиларах.

З. ХАНБЕКОВ.

Бригада болх тоалуш боагIа

Хьалха тIехьаюсаш хинна «Назрановски» совхоза Аьлти-Юртарча отделене тракторно-полеводчески бригада болх Гаганова Валентинас дIадоладаь сийдола гIулакх хьал а лаьца Оздоев Аюп бригадирал тIавеча денз тоабала болабеннаб.

Керда бригадир коммунист Оздоев Аюп тIавена дукха юкъ ялалехьа собрани а яь доккхий декхараш тIаийцар шоашта механизатораша, цул совгIа балхацара кхоачамбоацараш юкъера дIадоахаргдола наькъаш белгалдир цар. Шоаш тIаийца декхараш тIехкхоачашдеш ба механизатораш.

Гурахь ялат дIаде лаьтта оахача прицепщикашца Абиев Лабзанацеи Оздоев Iийсайцеи шоай балха нормаш 130-140 процентага дIакхоачаю трактористаша Арчаков ИбрахIима, ОздоевгIар Султанеи Мовласи, КостоевгIар Iумараси Умат-Гиреи. Мальсагов Iусмана навесной жаткашца денна 30 гектарага кхаччалца гурахьа дийна ялат чуэц.

Трактористa Дуйкос «ДТ-20» яхача тракторца 10 дийнахьа 150 гектар суданка яха дIайийна буц хьекхай, денна йола балха норма 200 процентага кхоачаеш.

Лоаццача хана цу бригадерча механизатораша гурахьа дIаюврглйолча культурашта 300 гектар лаьтта аьхад, хьайбашта 180 гектар дIайийна баьцаш хьекхай, 170 тонн силос лаьттагIа еллай. Хьайбашта Iа доаккхаргдолча тIаозаш латт доакъар.

Шеко яц Аьлти-Юртарча отделене механизатораша, Оздоев Аюпа хьалхленца, шоай болх дика тоаберг хиларах.

У. АБАДИЕВ.

ХЬАЛХА ЛАТТАРАШ

Тха комбината коллективо дукхагIа арахец продукци. ВорхI бетта йола программа ханал ши кIира хьалха кхоачашйир, заданел совгIа бIаьш эзараш сома маьха дулхах яь хIамаш арахийцай.

ХIара бетта дукхагIа хул яхье хьалха латтараш. Къьстта белгалбаьннаб болхлой нн. Бричеев, Головин, Мединцева, Мочалов, ишттa кхыбараш. Хьалхара моттигаш яьхай нн. Таймасхановси Гусеваси кулгалдеча дулха-махьареи оалхазарийи цехий коллективаша.

Д. КУЗНЕЦОВ,
мясокомбината планови отдела начальник.

СВОДКА

Республика колхозашкеи совхозашкеи 1959 шера 1 августе кхаччалца йолча хана беттача цхьан Iаттагара яьккхача шурех

Районаш	Шу доладелча хана денз яьккха шура: килограммаш	Шу доладелча хана денз яьккха шура: 1958 шерачул дукхагIа+, кIезигагIа—	Царца июль бетта: килограммаш	Царца июль бетта: 1958 шерачул дукхагIа+, кIезигагIа—
Сунженски	1651	+ 205	294	+ 47
Наурски	1532	+ 31	295	+ 1
Шелковской	1479	+ 217	269	+ 2
Грозненски	1421	— 7	267	+ 8
г. Малгобек	1389	+ 209	289	+ 76
Каргалински	1373	+ 249	258	+ 36
Надтеречни	1373	— 64	259	— 8
г. Грозный	1270	— 40	232	+ 14
Гудермесски	1268	+ 16	238	—
Урус-Мартановски	1216	+ 95	242	+ 16
Курчалоевски	1206	+ 342	240	+ 55
Ачхой-Мартановски	1083	+ 101	221	+ 6
Шалински	1059	+ 68	206	+ 106
Назрановски	1038	+ 427	206	+ 81
Первомайски	1005	+ 291	208	+ 54
Ножай-Юртовски	984	+ 516	189	+ 109
Веденски	957	+ 1	270	+ 151
Советски	720	+ 186	161	+ 52
Саясановски	362	— 157	67	— 29

* * *

Укх шера детта доахан леладеча къахьегамхоша доахангара дукхагIа пайда эца доккхий декхараш тIаийцад. ХIара Iаттагара юкъера лаьрхIа 2500 килограмм шура яккха дош деннад цар. Соахкарчул дикка дукхагIа я из. Хьайбай боахама дикагIа болча болхлоша уж декхараш кхоачашде тIагIертта къовсам лоаттабу.

Шера хIара Iаттагара 2600 килограмм шура яккха шоаш тIаийцача декхарах Сунженски районерча дояркаша хIанзехьа а ворхI бетта 1651 килограмм шура яьккхай. ЛоархIам боллаш дукхагIа деттача доахангара пайда боаккх Шелковски, Каргалински, Курчалоевски, Назрановски, Ножай-Юртовски районий колхозашеи совхозашеи.

Цхьабакъда белгалдаккханза даргдац цхьайолча районашка деттача доахангара дукхагIа пайда эца безача метта, из пайда кIезигбаьб. Къьстта цу районех я Грозненски, Надтеречни, Саясановски районаш. Цу районашка укх шера ворхI бетта соахка цу хана яьккхачул кIезигагIа шура яьккхай.

Доакъар кхоачамболлаш хиларои хьайбай боахама болхлой говзал лакхъярои торо хулийт укх шерах юхейиса ха деттача доахангара хадданза шура дукхагIа йоаккхаш дIаяхьа. Цу торонех махулла дукхагIа пайда эцаш, социалистически декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а де деза.

СИЛОС КИЙЧЪЯРА ГРАФИК КХОАЧАШЪЮ

Парте XXI-ча съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара дош дувца хургйолча ССКП ЦК-а Пленумо хьинар айдаь къахьег «Ингушски» совхоза 4-ча отделене болхлоша. 20-ча августага 3600 тонн силос дIайолла езаш яр отделени. Бакъда, денна балха нормаш тIехкхоачаш а еш из задани 13-ча августага кхоачашъяьй доакъар кийчферий бригадо. ЧIоагIа хьинаре къахьег комбайнера Джантимиров Мовлата, тракториста Батыжев Салаудина. ХIара денна 36—40 рейс ю силосни комбайнаша хьекха хьажкIаш дIакхухьаш волча шофера Гуноев Iаьлас, цул тIехьабисац шофераш Терлоев Махьмад а Узиев Ювсап а.

Дика новкъостал ду болхлошта. Пседахски юкъерча школера баьхкача дешархоша Чентиев Хьусена, Чабиев Салаудина, Терлоев Мухарбика, Гуноев Iийсас.

Укх шера 5 эзар тонн силос кийчъе еза 4-ча отделене. Йолаш йола сангараш цох ах чуйоллал мара яц. Цудухьа керда сангараш кийчъярах тарра лаьттан тIа силос дIайолла йолае еза. Цу тайпара кийчъеча силосага мах кIезигагIа дIа а бода Iай фермага дIаозаш аттагIа а я из.

П. ГАГИЕВ.

СВОДКА

Республика колхозашкеи совхозашкеи 1959 шера 15 августе кхаччалца зябь ахарах

Районаш	План кхоачашъяра процент	Пхе дийнахьа тIа-кхийттар (гектараш)
Курчалоевски	98	136
Гудермесски	69	17
Первомайски	66	266
Ачхой-Мартановски	52	—
Шалински	43	1431
Сунженски	40	648
Надтеречни	38	1005
Урус-Мартановски	31	844
г. Грозны	26	50
Грозненски	25	1120
Наурски	23	202
Назрановски	18	624
Ножай-Юртовски	18	—
г. Малгобек	10	139
Шелковской	9	—

ШОЛЛАГIА ТЕДЖЕНСКИ «ФОРД»

Теджена кховзткъа километр гаьна хьабе болабаьб Тедженски районера шоллагIа хий лоаттаду Iам. Лаьттанца сунт тохача болх беш я Кара-кумски каналереи Сарыязынски хи Iам тIареи хьалъяьхка итташ механизмаш, лаьтта чуувза машинаш, экскавtotoраш, бульдозераш.

ВорхIи ахи километр гаргга сунт тоха а секунда 570 кубометр хий кхычахьа дIадилла могаргдола кор даккха а, дамбаши кхыдола гIирсаши хьалде а дезаш ба шоллагIа Тедженски «форд» хьабеш боахка болхлой.

Iамо чулоацаргдолча бIаьи езткъеи миллион кубически метр хиво дийндергда бархI эзар гектар лаьтта, хIанз дIадувш леладеча кхашка хадданза хиш дехкилга Iалашдергда.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

Партийни дешара кердача шерага кийчлуш да тхо

ДІадахача дешара шера партийни просвещене системе болх беш 57 тайп-тайпара кружокаши экономически школеи, шиъ городской семинари яр МагІалбике. Цул совгІа 125 коммунист шоаш Іомадеш бар марксистско-ленински теори. Дешара шу йистедоаллаш яьча итогаша хьахьекхар, кружокашкара дукхагІа бараша шоай идейно-теоретически боарам лакхбара тІехьа цІенхаштта къа а хьийга дикача хьокхамашца дешара шу йистедаьккха хилар. Дика Іомайир цар ССКП XXI-ча съезда материалаш а, хІаьта хІанз шоаш беча практически балха цу материалех пайда а эц цар. Партийни организацес йоаггІача тайпара терко яр бахьан долаш дикача хьокхамашца чакхдаьккхар дешара шу кхоалагІча промыслаи, № 6 йолча юкъерча школаи, 1-ча промыслаи, жилищно-коммунальни контораи, иштта кхыйолчеи парторганизацешка.

Кружоке болх дика вІашагІбелла дІабахьара боккха лоархІам болаш дар пропагандисташ дика кийчо йолаш хилар. Цунга хьежжа хулар цу балха толам а. МагІалбике дика бовзаш ба пропагандисташ нн. Леонтьев — строительно-монтажни цеха инженер, Дахкильгов — узко-калейни машиннаькъа управлене начальник, Горшков — НПУ начальника заместитель, Сотников, Боциев, Шапошникова, Астанина — ГорОНО болхлой, иштта кхыбараш а. Цу пропагандисташа занятеш дика а, ладувгІаш бараш дукхагІа пайда эцаргболаш а, сакъердаме а дІахьора. Цу балха ха а низ а кхобацар цар.

Цхьабакъда, партийни дешар ерригача партийни организацешка иштта дика вІаштІехьададьннадацар. Кхоачамбоацараш а дукха дар. Цхьайолча партийни организацеша формана лелабора из болх.

Цудухьа «Ингушски» совхоза ерригача отделенешка, мехкдаьтта доаккхача цеха, «Кавказ» яхача колхоза парторганизацешка каст-каста ца хулаш юсар занятеш, из бахьан долаш идейно-политически лохача боараме чакхъяьлар цига итогови занятеш а. Цхьайолча занятешка нах кІезига хулар. Къаьстта во лелар кружокий болх транспортни конторе, строительно-монтажни цехе, № 1 йолча больнице, иштта кхычахьа а.

Цхьабола пропагандисташ боаггІача тайпара кийчбале багІацар занятешка. Дополнительни литературах, гойтара пособех пайда эцацар, Іомаеш йола материал моттигерча вахарца ювзаенна хилацар, хьалхашка латтача таханарча декхарех ладувгІараш дика дІакхетарг болаш материал дІахьехацар. Кхоачамбоацараш дукха дар марксистско-ленински теори шоаш Іомаеш барий балхаца а.

Партийни дешара юкъе соахка хинна кхоачамбоацараш дика теркал а даь, йоаггІача тайпара цар анализ а яь укх шера дуккха дикагІа кердача дешара шерага кийчлуш я городера а цун йистошкара а партийни организацеш. ХІанззехьа а кружокаш комплектовать де йолаеннай партийни организацеш. Кружокашка ладувгІаргдола нах хІаранеца беседаш а еш цар дешара боарам а политически кхетам а мел лакха ба хьожаш, малагІча формах партийни дешар Іомаде дезаш ба хьожаш, хьакъестабу уж. ДукхагІа бараша вай парте истори Іомадергдолча кружоке деша безам болаш шоаш хилар хьахайтад. Дукха ба коммунисташи парте боацараши кхыйолча кружокашка деша безам болаш а. Масала, экономикеи, политиэкономеи, философе дешайи кружокашка.

Къаьстта теркам тІабохийт партийни организацеша дикагІа бола пропагандисташ хьакъоастабара а уж дикагІа дІанийсбара а. Соахка дуккха а общественни порученеш а йолаш пропагандисташ хилар бахьан долаш кружокий занятеш ларттІа чакхъювлацар, цхьайолча хана ца хулаш а юсар. Уж кхоачамбоацараш а хургдоацаш укх шера кІезигагІа общественни порученеш йола пропагандисташ хьакъоастабаьб. Парте горкома политпросвещене кабинет кружокаштеи семинарски занятештеи дешара планаш оттаеш я. Август бутт йистебоаллаш кружокий хьалхле лелаеращца семинар е а лаьрхІад кабинето.

ХІанз кердача дешара шерага кийчлуча хана еррига партийни организацеш декхарийла я хІара коммуниста идейни кхетам лакхбергболаш партийни дешар вІашагІдолла, кружокашта хьалхле лелаераште новкъостал де.

К. ЗЫСКУНОВА,
ССКП-а МагІалбика горкома политпросвещене кабинета заведующи.

№ 16 йола „Агитатора блокнот"

Арадаьннад ССКП Нохч-ГІалгІай обкома пропагандаи агитацеи отдела аргІан доагІа № 16 йола «Агитатора блокнот».

«Беседашта йола материал» яхача блокнота раздела тІа кепа техай Нохч-ГІалгІай АССР-а юртбоахама Министерства керттерча зоотехника Н. Пляскина язъяь «ХІара Іатта — 18-20 тонн дикача силоса кийчъергья вай» яха статья.

«Коммунистически хьисапе къахьега!» — цу рубрика кІал «Ноябрь бетта чотах продукци арахеца» яха С. Дубовс язъяь корреспонденци я. Цу тІа дувц совнархоза производственни предприятей контора железобетонни цеха коммунистически къахьегама бригада патриотически гІулакхех. Цу бригада керте латт В. Жмаев. Цигга кепа теха я А. Зимарина язъяь «Доярка Колесникова Люба хьалха латт» яха корреспонденци а.

«Агитационни балха опытах» яхача разделе кепа техай «Политинформаци — массово-политически балха лоархІамегІа а эшаш а йола форма я» яха «Красный молот» яхача завода парткома секретара Л. Перепечаевс язъяь статья.

Блокнота тІа кепа теха я «ХІара советски дезала — газети журнали» яха статья а.

— «Вошал долча социалистически мехкашка» — яхача рубрика кІал язъяь я В. Стана «Румыни фашисташта кІалхара мукъаьяьккха 15 шу дизад» яха статья.

Блокнот дохкаш да Союзпечата киоскашка.

ДІа ца дехкаш доахан леладар

Одесски область Арцизски районерча «Днепровский» яхача совхоза доахан гаьна дига доажадеш да. Дерригача халача балхашта механизаци яьй укхаза; доахан деттара, хий моладара, доакъар шоаш тІера Іодоаккхача тележкашца доакъар тІадара, дІаэцача моттиге шура дІаяхьийтара. Доахан деттара механизаци ярах цхьан дояркага 65 етт бетта йиш хул. Доахан дІа ца дехкаш мукъадут.

Сурта тІа: «Днепровский» яхача совхоза дІа а ца дехкаш доахан доажадеча моттиге.

А. Фатеева сурт **ТАСС фотохроника**

ВорхІ шера план ялх шера кхоачашъяра тІехьа

Укх тІеххьарча хана геттара чІоагІа хьинаре къахьегаш я Ростоверча Совнархоза чуйоагІаш йола Грозненски электроремонтни завода барт тайна коллектив.

Цу коллективацарча болхлоша ремонт ю Дагестански АССР-ера, Ставропольски краера, вай республикера телхачул тІехьагІа хьакхухьача электромоторашта, генераторашта, силовой трансформаторашта. ДукхагІча даькъе цар ремонт ю мехкдаьтта промышленноста эшача оборудованена, оатхалашта.

Дукха ха я завода болхлоша Таганрогерча электроремонтни участка коллективаца социалистически яхь лелаю. Къаьстта укх тІеххьарча хана боккха пайда лу завода коллективо айхха лелабеча бувзамо, дІа-юха телача балха опыташа. Дукха ха йоацаш Таганрогерча электроремонтни участке болх мишта лел хьажа баха хилар Грознера Электроремонтни завода керттера инженер нов. Ляхов, электрослесарь нов. Кузьменко, кхыбараш. Цигара балха опыт хьа а ийца боаггІача тайпара пайда хьаийбергболаш тоабир зІамигача механизаце болх.

— ХІанз, дерригача советски халкъо коммунистически партес ворхІ шера оттаяь программа ханал хьалха кхоачашъяр духьа сийленца къахьегача хана, тха завода коллектива юкъе цхьа болхло вац ший производственни план кхоачаш ца еш,— йоах заводской комитета председатель волча нов. Ливна. Селла дика къахьегаш, паччахьалкхен план массаз а тІеххоачашъеш ба электрообмотчица нов. Бухтевич, электрослесараш н. н. Гридасови, Кирееви, иштта кхыбараши. ВІалла а Сийлен доска тІара дІаялац йоккха мощносташ йолча машинашта электрообмотка еча н. н. Л. М. Ливна, хІаьта тайп-тайпара балхаш деча Красникова, В. Зубковай цІераш.

Иштта дика къахьегарца июль бетта паччахьалкхен план 110,5 процент кхоачашйир коллективо, хІаьта август бетта план тІеххоачашъе лаьрхІа я из.

Дукха ха йоаццаш завода болхлошеи, инженерно-технически болхлошеи, кулгалхошеи шоай торонашка а хьежа тІаийцар укх шера план 30 ноябрьгеи, хІаьта ворхІ шера план ялх шереи кхоачашъе, аьнна декхараш.

Из план ханал хьалха кхоачашъе ший низи хьинари кходергдолаш яц из коллектив. Производства балха овсарал лакхлургья мамогга автоматизации механизации ярца, керда оборудовани производства юкъе йоалаярца. Шоай низ кхо ца беш къахьегаш ба рационализатораш нн. Ляхови, Кирееви, Кузьменкои.

Заводо уж доккхий декхараш тІаийцачул тІехьагІа керттерча инженера нов. Ляховс 6 тонн дозал хьалъийдеш йола электрокран вІашагІъеллай шийцарча болхлошца. Цу электрокранаца машинаш тІа а йоттаргья, тІера Іо а йоахаргья, хІаьта завода територе тІа гІолла эш-эшшача дІа-юха а кхухьаргья доккха дозал дола электромотораш, генераторaш, силовой трансформаторaш, иштта кхыяраш. Электрокрано производства шера луш бола пайда 50 эзар сом гаргга ба.

Укх шера заводе хул каст-каста собранеш. Цига дувц план ханал хьалха кхоачашъяра а массаволча болхлочо беш бола болх коммунистически уйла йолаши паччахьалкхен рузкъа мамогга лорадеши бара а наькъаш.

Шеко яц Грознерча электроремонтни завода коллективо ворхІ шера йола паччахьалкхен план ялх шера кхоачашъергхилар. Из тешал ду завода коллективо массаза а тІеххоачашъеча плано.

О. ХАСМАГОМАДОВ.

ХІара комсомольцо цхьацца тонн металлолом лу

«Красный молот» завода коллектива юкъе дика дІахьу комсомольски организацес ший общественни производственни болх.

Семилеткан хьалхарча шерара производственни план ханал хьалха кхоачашъяр духьа, комсомольцаш кхычарна нийсса социалистически яхье а баьнна декхараш тІаийцар, Даьхен мартенашка гулъяь металлолом хІаране цхьацца тонн дІаяла. Из хургья 470 тонн гаргга.

Комсомольцаш шоаш тІаийца декхараш кхоачашдеш боахк. 15 август хьатІакхачалехь 220 тоннал дукхагІа металлолом гулъяь дІаеннай цар. Дика лел № 2 йолча цеха комсомольций гІулакхаш. Шоаш шера тІаийца декхараш тІеххоачаш а даь, 105 тонн металлолом дІаенна баьннаб уж.

15-гІча августа денз 15-гІа сентябре кхаччалца металлолом гулдара йола месячник дІахьош ба комсомольцаш. Шоашта хьалхашка декхар оттадир цар, шера гулъе еза металлолом из бутт чакхбалалехьа 250 тоннал кІезигагІа йоацаш паччахьалкхенна дІаяла.

Из декхар дика дІадахьар духьа социалистически яхье эттай комсомольски организацеш.

И. МАЙОРОВ

ДикагІбарий толамаш

1959 шера 1 августа кхаччалца хІара Іаттагара 1800 килограммал дукхагІа шура яьккха республика совхозий дояркаш.

М. Бальгиреева — Предгорни совхоз	2708
Е. Шестак — Ермоловски совхоз	2630
М. Юсупова — Ермоловски совхоз	2542
М. Арсамикова — Красноармейски совхоз	2317
З. Солтаева — Надтеречни совхоз	2239
Х. Аробаева — Предгорни совхоз	2197
В. Пшеничная — Грозненски шурий совхоз	2158
З. Галаева — Ингушски совхоз	2097
О. Сайдулаева — Надтеречни совхоз	2083
Т. Саидова — Ермоловски совхоз	2076
Л. Муталиева — Ингушски совхоз	2054
С. Аушева — Ингушски совхоз	2020
П. Досоева — «Дружба» яха совхоз	1995
Д. Усманова — Ермоловски совхоз	1977
А. Скибо — «Горец» яха совхоз	1955
Д. Заурбаева — «Дружба» яха совхоз	1941
Т. Зелимханова — Ермоловски совхоз	1918
М. Альтемирова — Надтеречни совхоз	1912
К. Ибрагимова — Предгорни совхоз	1904
А. Комплектова — № 1 йола шурий совхоз	1897
А. Аристова — «Горец» яха совхоз	1892
Е. Харламова — «Дружба» яха совхоз	1890
И. Габазова — «Дружба» яха совхоз	1886
Е. Сорокоумова — Предгорни совхоз	1876
К. Зелимханова — Ермоловски совхоз	1863
З. Эльмурзаева — Надтеречни совхоз	1855
В. Чихачева — Грозненски шурий совхоз	1853
А. Башукаева — Предгорни совхоз	1841
Т. Чебакова — Грозненски шурий совхоз	1838
Х. Гарсиева — Грозненски шурий совхоз	1828
П. Гмырина — Надтеречни совхоз	1811
Ш. Бангаева — Горячеисточненски совхоз	1807
М. Бобырева — Грозненски шурий совхоз	1804
Х. Юсупова — Надтеречни совхоз	1801
М. Бекова — Ингушски совхоз	1800

Сталинградски область. БаьцовгІай Ерригсоюзни института опытно-селекционни станце коллективо Іомаду Советски Союза тайп-тайпарча районашка а доазол дехьа а хьахинна хьажкІий тайпаш. Волго-Ахтубински чукхийттача моттиге хий дехкача кхашка дІадувргдола керда гибридни тайпаш ду селекционераша.

ХІанз станце опытни участкера хьажкІий эггара дикагІа дола тайпаш кхо метр совгІа лакха да. Хьалхехьа даьча лоархІамех цхьан гектара тІара 1000 гектар гаргга моша доакъар дargда укхаза.

Сурта тІа: воккхагІа вола Іилма сотрудник П. Г. Попов керда гибрид е хьажкІий тайп-тайпара сорташ вІашагІтохаш воал.

А. Маклецова сурт **ТАСС фотохроника**

Крекингисташ хьалха болх

Российски Федераце коллективашта юкъе Ерригсоюзни яхье хІанз кхозлагІа эггара хьалхара моттиг йоаккх тха коллективо, хІаьта РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС президиумеи карара-кара тела ЦІе байраках чІоаггІа шийга кхоаб. Барт тайнача крекинг-завода коллективо хІара денна совдоах балха толамаш. Дика кхоачашъю паччахьалкхен план 5-гІча установка № 1 йолча цеха Александр Гаврилович Бурлаковс кулгалдеча коллективо. Ханал хьалха кхоачашъяьй июльски план, планал совгІа 2393 тонн сийрда мехкдаьтта продукташ еннай цар, хІаьта 22 тонн мехкдаьтта продукци, 22 тонн доагами; 2971 тонн пари, 4353 кубически метр хийи, 128438 киловатт сахьат электроэнергии кхояьй цар.

ХІанз укх сахьате коммунистически къахьегам аьнна цІи тиллийтар духьа чІоагІа къахьег № 5 йолча установка коллектив.

Уж лакхера декхараш тІаийцача денз хувцабелар коллектива юкъера болх. КІезигагІа хила яьлар авареш.

Дукха кагирхой ба тха коллективаца дешара заведенешка дешаргдолаш. Политехнически техникуме экзаменаш дІалуш ба оператор Анатолий Шишкини, керттера оператор Юрий Гречкини.

Каст-каста театре а, кино а ухаш, дика салоІаш дІахьу шоай ха коллективо.

Дукха ха йоаццаш установка коллектива юкъе собрани хилар, цига дийцар шоай торонашка хьежжа ремонт ца еш установка болх бу ха планах 90 дийи бийсеи долча 200 денгеи бийсангеи дІакхоачае, хІара бетта 1,5 тонн металлолом дІаяла.

ТІаийца декхараш кхоачашдергда йоах коллективо.

К. ЗАБЕЛИН,
ВЛКСМ комитета секретарь.

Нокхарийи нокхара мозий фуи цамогаш ца хилийта къовсам лоаттабара а ядохимикатех хьадоалача дохьажах уж лорадара а кхоачашде дезача гІулакхий хьакъехьара

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета

СОЦАМ

Унах а ядохимикатех хьадоалача дохьажах а нокхарий лорадар духьа Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето **соцам бу:**

1. Шоай доалахьа нокхарий долча наха уж дІаоттаде Нохч-ГІалгІай АССР территорера моттиг лу района юрта боахама инспекце, райисполкомо чІоагІъьяча нокхарашта моттигаш къоастаяра планага хьежжа.

Къоастаяьча, модз дукхагІа гулдергдолча участкашка эггара хьалха колхозийи совхозийи, подсобни боахамийи нокхарий оттадолда.

2. Сомий бешамашта, гаьнаш дІаювча боахамашта, нокхарашта йолча управлене денна № 1 йолча формах дола ветеринарни тешал а нокхарий дІа-юха кхахьа бокъо йолаш дола тешал а доацаши Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама Министерствогара бокъо йоацаши нокхарий цхьан районера кхыча районе кхахьа а кхыча республикереи областереи Нохч-ГІалгІай республике кхахьа а йиш ца хилар оттадолда.

3. Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама Министерство декхарийла йойла нокхарий унахцІена хиларах дола ветеринарни тешал а нокхарий долча даьшта нокхарий лоаттаде моттиг лаца бокъо хиларах дола тешал а районашка — районни юрта боахама инспекцешкарча керттерча ветеринарни лорашка телийта а городашка — ветлечебницашкарча керттерча ветеринарни лорашка телийта а.

4. ДІаоттадеш дола нокхарий укх боарамах оттадолда: цхьан моттиге 150 никхал совгІа доацаш а нокхара мозаша юртбоахама культураштайизза опылени ергІйолаши модз даккха йиш йола зиза гонахьа хиларга хьежжаи вІаший ши-кхо километр гаьна хургдолаш а.

5. Колхозашеи совхозашеи нокхарий лоаттадеча моттигашка наьха шоай доалахьара нокхарий ма лоаттадайталда.

6. Моггаш доаца нокхарий модз гулде аргІе дІа ма оттадайталда царна дарба дергдолаш йолча карантинни участкашка а юрта боахама Министерства ветеринарни отделагара бокъо хилча а мара. Гнилец яха лазар кхийтта нокхара мозий долаш болча даьшта «Карантинни гнилец» аьнна белгало тІа а йолаш дола удостоверенеш телалда.

7. Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама Министерствона тІадуллалда нокхара мозашта хинна гнилец яха цамогар дІадаккхара де дезача балхий план цхьан бетта оттаяь йоаккхилга.

8. Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама Министерство (нов. Андреев) декхарийла йойла хьунашта опылени еча хана а юртбоахама культураашта обработка еча хана а ядохимикаташ тохарца дувзаденна балхаш, обработка яра лоацагІа йола ханаш а тІайолаш, хьалххагІе а оттаяь а чІоагІъяь а йолча планах чакхдаха.

9. Цхьаккха дича а ядохимикаташца обработка ма яйтийла садоахкача хІамаша опылени еш йолча сомий бешамашта, люцернана, экспарцета, клевера, кхыча гаьнашта, царна зиза доаккхача хана. Сомий бешамашкарча гаьнашта обработка яле хьалхагІа бешара йоархІаш хьекха ара йоахийла.

10. Кхашка дІайийнача хІамашта а дІаегІача сомий гаьнашта а обработка яле 5—10 ди хьалхагІа колхозий председателашка, совхозий директорашка, юкъара нокхарий леладерашка, нокхарий даьшка хоам болба шоаш обработка маца ю а мишта ю а хойташ.

11. Укх соцама 1, 2, 4, 6, 9, 10-гІеи пункташ кхоачаш ца ярах бехке болча наха горрайисполкомашкарча административни комиссеша укх лохехьарчарех цхьа таІазар ду: предупреждени лу, 100 сом гІод тох е цхьан беттага кхаччалца принудительни балхаш дайт.

12. Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий Министерства тІадуллалда райисполкомаша, юрта боахама инспекцеша, колхозаша, совхозаша, подсобни боахамаша, сомий бешамаштеи нокхараштеи йолча Управлене дІачуеннача материалех милице органашка гІолла, пурам доацаш оттадаьча моттигашкара нокхарий сихха дІадоахилга.

13. Ер соцам закона чу берз «Грозненский рабочий», «Ленина некъ», «СЕРДАЛО» яхача газеташ тІа кепа теха арабаьнна 15 ди даьнначул тІехьагІа, хІаьта Нохч-ГІалгІай АССР-а територе шин шера латтарг а ба.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета Председатель
М. ГАЙРБЕКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета делай управляющи
А. ЗОНОВ.

гор. Грозный, 1959 шера 13 август.

Стенгазетий обзор

Тоабе стенгазетий болх

Вай коммунистически партеи Советски правительствоси халкъа хьалхашка оттадаь керда, ираз дола вахар — коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара доккха новкъостал ду Советски печато. Шоашка доагІача даькъа из декхар кхоачашду стенгазеташа, къахьегама листокаша, и. кх.

Стенгазеташеи къахьегама листокашеи хадданза шоай оагІонаш тІа колхозий, совхозий, бригадий, предприятей, учрежденей вахарах дола дешаш дувц, цар дикагІа йола балха говзал йоаржаю, дикагІа бола болхлой хестабу, хІаьта эсалагІа бараштае йоагІаш йола критика а ю.

Эца ха а ховш, бизза пайда эцаш хилча, боахама кулгалхой а партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацешта а бе доаллаш, экономика а культура а дегІайоалаяра боккха пайда эца йиш йолаш, низ бола герз да из.

Из лоархІамера гІулакх кхоачашдулаш да Наьсарен районера цхьадола стенгазеташ. Дешара а производственни а гІулакхаш дика дувцаш а хоза кийчдеш а да Наьсаререча юрта боахама техникума а юкъерча школен а стенгазеташ. Боахама дешаш дувцаш а коллектива хьалхашка латта декхараш кхоачашде хІара болхло тІахьехаш а да «Назрановски» совхоза «Къахьегама сийле» яха стенгазет. Газета редактор ва совхоза кассир вола Мальсагов, газета арадувлача доккха новкъостал ду ВЛКСМ совхоза комитета секретара нов. Плиевс. Ала деза, из газет ший ханханнахьа арадувлаш ца хилар. Укх шера еррига а 5 номер мара араяьннаяц цун, хІаьта араяьннача цу пхелагІча номер тІа белгалъяь арадаьнна ха а яц.

Ший ханнахьа арадувлаш а дика болх беш а да «Назрановски» совхоза коа доалла «Сармак» яха сатирически стенгазет. Іалаьмате хоза а сакъердаме а кийчъяь я 12-ча августа араяьккха, аргІанна йола номер.

Трактор соца а яь, тхьайса уллача Экажкъонгий-Юртарча отделене тракториста Албогачиевс дилла сурт (карикатура) белам боаккхаш а Іоткъамера критика еш а да. Иштта дика вІаштІехьдаьнна да Пхьилекъонгий-Юртарча отделене чана токхорашта гонахьа йоккхий йовкъаш а йоахкийташ лаьтта оахаш боахкача трактористех дилла сурт а, хий ца хиларах дийнахьа сарралца сеца лаьтта БурокІалхьарча отделене комбайнах дилла сурт а, кхыдараш а.

Массанахьа а бац стенгазетий болх дика вІаштІехьа баьнна. Геттара во лел из болх района дукхагІа йолча предприятешкеи учрежденешкеи.

5 сагах латташ редколлеги а йолаш да «Октябра 40 шу» яхача совхоза «Ялат хьувкъийтара» яха стенгазет. Газет ара кІезига дувл, шу доладеннача хана денз 7 номер мара араяьннаяц, хІаьта араяьнна 7-гІа номер совхоза коллектива вахара гІулакхаш кІезига дувцаш а, чулоацам эсала болаш а, заметкаш язъяь автораш кІезига болаш а я. Редколлеге юкъе воагІача Гиреева яр мара кхы автора цІи яц газета тІа хьагуш. Цхьаккха заметка яц газета тІа болхлоша даьха толамаш а уж дахара наькъаш а дизза хьадувцаш. Балхашцара кхоачамбоацараш дувцаш а критика еш а заметкаш яц газета тІа.

Дукха я Наьсарен районе стенгазеташ вІалла доацаш отделенеш а. Царех я Долакх-Юртара отделени («Октябра 40 шу» яха совхоз) Экажкъонгий-Юртареи, СурхотІареи отделенеш («Назрановски» совхоз), иштта кхыяраш.

ВІаштІехьа дац районе къахьегама листокаш арахецилга а. Ераш ма бий аьнна белгалбаьха ларттІа из болх дІабохьалургбола нах бац. Арахецаш йола къахьегама листокаш, дика болх бу хьаьнехкар аьле мара, еррал боарам болаш болх баьб аьнна хилац. ХІаьта еррига лист чехкка язъяьча цхьан заметко дІалаьца а хул. Долакха-Юртарча отделене 1-ча тракторно-полеводчески бригаде яьллача къахьегама листока тІа шоферийи, трактористийи, комбайнерийи цІераш хилар мара, цар даьд аьнна белгалдаьккха, цхьаккха хІама дацар.

Иштта яр Экажкъонгий-Юртарча № 4 йолча тракторно-полеводчески бригаде яьлла къахьегама листок а. Цу тІа да, масала, Газдиев Османа «СК-3» яхача комбайнаца хІанзале а 120 гектар ялат чуийцад аьнна. Укхаза белгалдаьккхадац Османа болх хьанца баьб а, мел хана баьб а, балха норма фу хиннай а мел кхоачашъяьй а. Дика болх бу аьнна белгалъяьха кхыча механизаторий цІераш а я цу ерригача, къахьегама листок дІалаьцача, учетчика Овсажева язъяьча цхьан заметка тІа.

Ха дезаш да, иштта язъяьча къахьегама листокаша боккха пайда лург ца хилар а, болхлоша теркам тІа а бахийта уж ешарг ца хилар а.

Совхозашка хинна ца Іеш, кхычахьа а во лел стенгазетий болх. Кирпишкаш еча заводе укх шера цхьа номер мара арахийцадац стенгазет, хІаьта районерча бувзама конторе 1-ча маяна хетаяь стенгазета номер хІанз а хьалтеха йоаллаш я.

5—6 бутт ба райцентре дІаоттаяь латтача «Сармак районе гІолла лел» яхача сатирически стенгазета витрина, бесаза а яьнна, яьсса латта.

Районерча первични партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацешеи ССКП райкомеи бе беззача тайпара теркам беш хилча районерча стенпечата балха юкъе иштта дукха кхоачамбоацараш хургдацар.

ХЬ. ГАЛАЕВ.

Оаха яздаьчун ларах

„Кулгалхой дезала хІана бац болх"

Иштта корта а болаш, укх шера 9-ча июле, № 55 йолча «СЕРДАЛО» газета тІа араяьннача корреспонденцех укх тайпара жоп лу «Ингушски» совхоза партбюро секретара нов. Цицкиева:

«Корреспонденце тІа белгалдаьха кхоачамбоацараш бакъ а хиннад, хІаьта уж кхоачамбоацараш партбюро заседане дийца а дийца, совхоза кулгалхошка цар шоай дезалга болх ца байтача мегарг ца хилар дІа а хайтад».

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

Плиев Амир.

ТОАТОЛГ

Укхаз тайжа дода тоатолг
ДIа цо борал сихду.
ДIахо, кхехкаш хиле кхурkхолг
Баьца зизилг ловзаду.

ДIахо кхерилг духьалбаьнна
Кагий телгIеш бердех етт.
«Йилбзий михо» ловзабаьнна
Цкъаза хий цун юхадетт.

Цкъаза сихлуш йода телгIг
Есар хулаш кIоаг чу хьад.
КIоаг а биза дIахо хьийде.
Бер мо, ловзаш, дода гIад.
Укхаз наьнах-хих дIакхийте
Бера къамаьл доладу.
Нанас-хиво боча хьаьсте
МархIа делле додаду.

ТIаккха кхы а кхычох кхийте
Доккха, доккха хий цох хул.
Низах деле эзар тоатолг
Фордах тоха шийца кхувл.

Оздоев Идрис.

В. С.

Кхокха санна хьо чуяьлча,
Хьога со Iа зелла хьеж.
Уж ши бIарг хьа кIорал Iаьржа
Сога хьежаш бела къеж.

Хоа ма лойла дега уйла,
ДIа ма ховлда хьона дог,
Яхаш воаг со сайга гIолла,
Дог хьох лочкъо хьанна мог?

БIарг са кхийтча хьох, Вилена,
Эрсий мохк а бай хьаотт.
Эрсий болча,—хьа сийленна—
МархIа бохка дог дIахьод.

Хьо гущ хилча со сай мехка,
Курал а еш сонта воал;
Мотталу-кха дог са кхехка,
Ткъамашца хьалгIатта доал!

Хьа шин бIарго керда доахаш
Шераш къона дагакхувл.
Керар дог са кIалтIа доахаш,
Дезаш хиннар эргадувл.

Лакхача попа хоза Iи мо,
Даиман хьо соца лел,
БIарга мел гуш долча хIамо,
Сона гойт хьо мишта ел.

ВIалла дага доацча хана,
Яй хьаиккхе елалу,
ТIаккха лоаман лаьча санна,
Сигал гIолла йолалу!

Осмиев Хьамзат.

БIаьсти ялар цунах хул

ДаьттIа зиза, сийна аре,
Хи тоатолгаш
БIаргадоврах
БIаьсти яьннай мишта оал?
Дунен халкъаш вIашкаоза,
Дагар дувца,
Вошал хотта —
Сина бIаьсти тIаккха йоал.

Ялтий буртилг че а белла
Накха хьокха
Дижаь оахам
БIарг ма кхоачча шера улл,
Овла хецаш, зиза тохаш
ЧIоагIлуш доагIа
Халкъий вошал —
БIаьсти ялар цунах хул.

ГIоза Iуйра

Маьлха сердал
Шортта яхьаш
ЦIена, къаьга лаьтта ера
Феца лийчаь,
Тхирах яьжа
Беркат дола гIоза Iуйра.

Х. Тесиев

ГУЬЙРЕ

(Нохчий меттала)

Жим-жима дIахедаш
Де дацлуш лаьтта
Аренан мела мох
Шелонгхьа гIерта
И бовха дашон малх
Хербала боьлла,
Аренаш вайн бошмаш
Мажъяла йоьлла.

Самукъане оалхазарш
ДIаоьхуш лаьтта,
Органан шийла хи
Ма хьаьъна догIу,
ТIе йоагIуш гуьйре ю,
Iа тIаьхьа далош,
И мархийн тобанаш
Аренга лоьхкуш.

Амма и шийла Iа
Буьрса дац тхуна,
Колхозийн яркашкахь
Кечам бу бина:
Амбараш тхан лаьтта
Ялтеха юьзна,
Формашкахь раьгIнаш ю
Докъарийн йина.

Цицкиев Идрис.

Мукъаваьнна лоамаро

Шаьра догадоагIа сона
Тхоаш цу лоам чу даьха,
Цкъа шийла а хеташ сайна
Мух хьекхаш дарз дийлха.

ЦIен наIарга Iо а хайна
Сай да арахьийжа.
— ХIана хьеж хьо ара? — аьнна,
Айса цунга хаьтта.

Со шийна сов зIамга хеташ
Жоп а ца луш сона,
Хьаьстар со цо сох къахеташ
Сона Iаж а бенна.

Ишта дагадоагIа сона
Тхоай даь-воша кхаьча.
— ХIана хьеж хьо ара? — аьнна,
Айса мо цо хаьтта.

— КIаьнк вар сога чIоагIа хетташ
Тхьовра хIанз Iа санна,
Вац из ший торонех кхеташ,
ГIайгIа йовзац цунна.

Кхы тIадувха барзкъа доацаш
Висав тха из верзан,
Латт из эгаш шийла хеташ
Къахет сона тахан.

Яргйий-те ха-зама вайна,
Хургйий-те паргIате,
Готта лоаме качаръяьнна
Даха йиш хургйий-те.

Хала я хьо готта лоаме,
Яргйий-те качара,
Яхаш, еш уйлаш кхетаме
Хьежар-кха со ара.
Щий веший къамаьл хезача
Тха даь-воша вийлхар,
Цу шинне къамаьл чакхдаьлча
Аз тхоай даьга аьлар.

Дади, дади, бIаьсти яьлча
ГIоргдеций вай даха
Цига даха вай Iодахча
Лаьтта хургдар аха.

Сийлахь-воккхача Ленина
Iилма хьехам бенна,
Iилма довза, деша, деша,
Деша вайга аьнна.

Готта лоаме оаха йитар.
Даьлар тхо Iоъара
Шаьра аре тхона яйзар —
Баьржар мехка пара.

Плиев Махьмад

Сигле хургйолаш даим йиикха...

Сигле хургйолаш даиман йиикха,
Адам хургдолаш машаре дахаш,
Низ бола герзаш бе чIоагIа дехка
Майра тIемхой ба доазошка латташ.

Кагий вай бераш массаза делаш
Кхуврг долаш, ца довзаш тIема таташ,
Даьхен гонахьа фийла бIарг кхоабаш
Майра тIемхой ба доазошка латташ.

Иллеш хургдолаш дийнахь-бус декаш.
Хестош вай халкъа из сийрда вахар.
Даьхе хургйолаш малх санна лепаш
Майра тIемхой ба доазошка латташ.

Ленина парте сийрда никъ хьехаш,
Даьхе йодаш я коммунизма накъа,
Майра тIемхой ба доазошка латташ
Ираз лорадеш советски халкъа.

Хашагульгов Махьмад.

А. С. ПУШКИНГА

Даьна воI мо
Боча хеташ,
Iа хестадаь
Къаьна лоамаш,
Дошо малхо
Сийрда доахаш,
Дилла санна
Да шоаш латташ.

Нанас бер мо
Боча хеташ,
Даьхе хестош
Iа даь йоазош,
Шовда хьаст мо
Наха эшаш,
Массаз хургда
Дийна дахаш!

Чахкиев Ювсап.

ДОГ

Хьай мехко беча боккхача новкъа додаш деце,
Мехка бала тIаэттача хьо тохалуш деце,
Хьо фу дог да сона хац.
Нахага дика кхаьчача ГIоздаьнна ца деле,
Нахацар хийра воаккхача «иразах» хьо хьеге,
хьо кIезга да, хьо са дац.

Льянов Яхьья.

ТIЕМХО

ЦIера алан юкъе дорхъенна уйла,
Сигалара седкъий, шу йовзаш да-кх,
Со кхийна са мохк ма гаьна ба сона,
Цун хозал, цун морзо ма гарга я-кх.

Дашаца, кIураца аз бена ер никъ,
Ма бенабацар дог унзар дувлаш,
Майралца, деналца лаьца аькхан юкъ,
Берлине со ва иллешца хьо бувцаш.
Цхьан кулго лаьца моастагIчун къамаргаш,
Вокханца легадеш вежарий гIабаш,
Iа сайга дийцар со ма воал кхоачашдеш,
Сий дола даьхе, хилалахь дог тешаш.

Хьо езар морзо дег чу ессача,
Дог-безам хьоцара совбувлаш со ва,
Гаьнарча мехка хьо дага ехача,
Хьа моастагI Iовда дог доагIаш ва.

Мерзача набаро дIаозавича,
Хьо сона ма йоагIа со хьесташ духьал.
Набарах сай вахар со дийца ваьлча,
БIарг сомабаьле хьо къайла ма йоал.

Улувра новкъостий легаш дилха дог,
Юхадийкха делаш са ма латт тахан,
Рейхстаг тIа егIа коталон цIе байракх,
Аз нигат ма ду, лорае хьо бахьан.

Галаев Хьасан.

ХАЛКЪА ПАТРИОТ

(Монолис Глезоса хетаю)

Греций воI, ма де Iа сагот,
Набахта хье цхьаь ва мотташ.
Хьа доттагIий ба даь нигат:
ЧIега хьабаккхийта гIерташ.

Яц дунен тIа моттиг цхьаккха
ДоттагIий хьа дуккха боацаш.
Я йовргйоацаш оазаш цIаккха,
Аьшка наIраш елла яхаш.

Ховлда Iаьрчча цу хьаргIашта
Миллионаш хьогахь болга,
Набахтено турпалхошта
Кхы а дукхагIа низ лургболга.

Хила хьо, майра кIант, ховш!
Мукъале ца хилар гаьна
Беррига дог цIена дараш
Хилар хьайгахь масса хана.

Ведзижев Ахьмад.

ЭЗДЕЛ

(Хиннар)

Милице паспортни столе дIачуваьлча хьалхарча цIагIа гобаьккха пенаца латта деррига гIандаш а дIалийца нах багIар. ЩагIара цIагIа воалаш йолча наIарах доаллача зIамигача корал лакхехьа «Паспортни стола болх дIаболалу 9 сахьат даьлча» — аьнна, теха хоам бар. Болх дIаболабала ткъаьх минут йисаяр.

Сона уллув латтача гIанда тIа вагIар 60 шу совгIа ха хургйолаш воккха саг. Оамалашца а къамаьлашца а чIоагIа безаме вар воккха саг. ХIанзале а сона цунгара хайнадар ше керда даьча цIеношка дIаязвала из милице вена хилар.

Цхьацца дахар-денар дувцаш, ха лоацъе гIерташ мо, цIагIа гулбеннача наха деча къамаьлаша, цхьанне яхар шоллагIчоа ца хозийташ, гIараш оттаьяр цIагIа. Соца вагIача воккхача саго ший дIадахача вахарах лаьца доаладаьча массехк масало цхьацца хIама дагадайта вагIаш, аз зийра ниI а йийла цIагIа чуваьнна 23—25 шу хургдолаш вола зIамига саг.

ЗIамига саг чу ма ваьлла а, тхона духьал гIанда тIа ягIача кхалсаго хьал а гIетта, «хьавола Iоха» аьнна ше яьгIа моттиг дIаелар цунна. Кхалсага мархIа кIайча гаташца хьоарчадаь бер доаллар. Бер а мархIа доаллаш йола къона нана хьал а гIоттаяь Iо мича ховргвар, из, аьнна уйла ессар са дег чу. Бакъда, бокъонца из сона хетадалале кхы йист а ца хулаш, кхалсаг яьгIача метте Iохайра зIамига саг. Шийна тIатулла сирча элтарий кий хьа а яьккха кертах а фоартах а хьацар дIадоаккхаш йовлакх хьекхар цо.

Цецваьлча мо зIамигача сага бIара а хьежаш, баге а гIоттаяь вагIар са лоалахо — воккха саг. Сов кIирвенна зIамигача сагага из хьежаш вайча сона моттаделар вовзаш ва-теш из укханна,—аьнна.

Цхьа юкъ яьлар ше вагIачара меттахь ца хьовш, кхыметтел цо доахаш дола са а ца хозаш сов чIоагIа тийна, воккха саг зIамигача сагага хьежаш вагIаш.

Щаьхха ше вагIачара ураийккхар воккха саг.

— Iоха! — аьлар цо бер мархIа доаллача кхалсагага, ше зувш айса де дезачох виц а венна ваьгIа со а сихха ураэттар.

ЩIа дизза цIагIа гулбенна хинна нах шоаш деш дола къамаьлаш совца а совцийта, воккхача сагага ладувгIаш бар. Царех дукхагIбараш воккхача сагал хьалха хьалгIовтта шоашта дага ца дохарах эхь хеташ мо, йистхилацар. Бакъда, къонача наьна моттиге Iохайна зIамига саг, ше вагIачара ца хьовш, бата йовлакх а лестадеш вагIар. Хетаргахь цо хIанз а кхетадацар шийгара даьннача гIалата маIан.

— Iоха, хьога лув хьона со! — аьлар юха а воккхача саго, чIоагIа оаз ай а еш. ЩIий а енна эхь хеташ йист а ца хулалуш, корта чу а бахийта латтар кхалсаг.

— Со-м ховргьяц... ДикагIа хет сона уралаташ,—аьлар цо халла.

— Iоха, нана! — аьлар воккхача саго кхалсага хьалхашка дIа а этта. — Iоха. Сона эздий дац хьо ура а латташ вагIар, ханна сол зIамагIа яле а — нана я хьо, нана — аьлар цо «нана» яха дош къаьстта белгал а доаккхаш.

Кхы йист ца хулаш воккхача сага метте Iохайра кхалсаг. Воккха саг аз сай метте Iохоавир. Массехк минут мара йисаяцар паспортни стола болх болабала.

ЦIагIа гулбенначар деш дола къамаьлаш сайца а сайца, цхьаккха Iимад яцар хозаш. Укхаза мел вола саг цхьан командах мо, берригаш а тхьовра къонача наьна моттиге Iохайнача зIамигача сага бIарахьежаш бар. Тхьовра из кхалсага метте Iоховча хана шоай къамаьлах беннача наха теркалваьвацар из, бакъда воккхача саго ший метте кхалсаг Iохоаяро, даьннача гIалата маIанах кхетабир гулбеннараш а зIамига саг ше а.

Гоннахьа мел вагIа саг шийга хьежаш волга хайра зIамигача сага. Ший кара улла кий бIаргашка чуэзза керта тIа а тилла цхьаккха сага бIара а ца хьожаш цIагIара араваьлар из.

Араваьннача цо йийла ниI бокъонца тIакъайла ялале юха а къамаьлаш доладир гулбенначар. Массане а вувцаш хиннар зIамига саг вар, цунгара даьнначох из бехке веш а вувцар.

— Эхь хийтар цунна, хетаргахь,— аьлар сога воккхача сага. Эхь хета хIама да а дар цо даьр.

...Цхьайтта сахьат даьннадар со сай гIулакх а даь паспортни столера дIаводаш. Бакъда, из зIамига саг кхы сона юха бIаргавовнзар.

Шийгара даьнна гIалат довза ховш вале, тIехьагIа кхалсага, къаьстта бера наьна сий де ховргда цунна— аьнна хетаделар сона.

Б. Зязиков

ГIУША-ХЬАЖА

(«Республика цIерах» яхача повеста тIара дакъа)

VI.

БурокIалха эггара айяннача, шув тIа дагIар ГIуша-Хьажий цIенош. Цун доккхача коа тIа сатийна хете а, дезалгара сагото йоккха яр. Кхо ди мара дацар Хьажечун вокхагIа вола воI Хьасан Долакх-Юртарча тIем тIа вийна, хIаьта шоллагIчун, ялхайттара мара ца ваьннача Хьусейна, хабар а дацар. ЙIаьха эрсий топ а уллаш, патроний лენташ а хьерчаш, кIира хьалхагI говраца из коара воалача хана гIийла делхар цун наьна Муэ дог.

— МоастагIчох Iабаь, маьрша цIаверзалва са кIаьнк,— йоахар цо меллашха ше-шийца.— ТIем тIа ваха ха яр хьа? Герзий дозал ловрг хиннавар хьо?— ше-шийца хаттараш а деш, кортале ткъамаца бIаргех Iоуха хий соцаде гIертар из Хьажечунна бIарга ца дайта.

— Ялхайтта воI са валаре, царех цаI ца кховеш, большевикашта дIалургвар аз тахан,— аьлар ГIуша-Хьажас Муэга, Хьусейн тIем тIа ма вохийтавалар Iа, аьнна, цо шийга дехар дича.— Цун зIамигалла гIо ала сона карагIдаьнадеце а, цунна шийна из дагадеха раьза ва со. Къонгаш ца безаш да нагахь хургвац, Муи, сона сай бараш а ма эшар тахан къавеннача дийнахьа. Вай шинне уж хьалкхерга дог мел даьхад хьайна ма хой хьона.

— Аз-м зIамига а воландаь, цунах къахеташ аьннадар. Хьанна хов Хьасанах санна, цунах вай къастий а.

— Ткъам кIал воаллаварах е кхуврча хьалхашка яь тIа воагIаварах наха пайданна а волаш саг хургвац вайчох а е кхыбарех а. ДукхагIбараша дер де деза, ше саг вале,— йоахар Хьажечо. Iаса тIа латтача кулгаш тIа гIолла йIаьха Iояха уллар цун кIай мож. Везткъара ваьннавале а Iийрина гIеттача гIоне бийсанна ха яхача хана вижжалца юкъагIара шалтен тIехкари дастацар цо. Даиман волавенна леле а, коа тIа кулг тоха карагIдалацар, ка ехкаелча санна вар, уйлаш кхычахьа латтар. Лелача гIулакхашца ше дакъа воацаш, мехка чухь мел вола маIасаг латтача тIем тIа ше ца хилар дегаза хетар.

— Маьржа-яI, къоанал, ма даькъаза хIама я-кх хьо а,— оалар цо, доккха са а даьккхе. Юрта тайп-тайпара хабараш хозар, хIара денна массехк саг дIаволлар тIем тIа боабаь, ХIанз-хIанз юрташ моастагIчо дIалувц, Деникин кхаьчав, аьле гIайгIане хабар арадоалар. ТIаккха геттара сатем бовра воккхача сега, цхьаккха тайпара са шорта далацар.

Цхьан Iийрина лийча а лийча, чурен тIерен барзкъаш а хийца, лоа санна кIай чоалба а хьоарчаяь, цIе аба а ювхаш, коа тIа араваьлча, сесагага кхайкар из:

— Хьаял, Муи, нувр.— Йоккха Iаьржа шалта уллар цун тIехкарах. ГIап а тIехь, йIаьха цкъа ювла топ йича латтар. Лохача дегIарча сирча алачий тIа а вагIаш, михо кетар тIа гIолла йийхача цIеча абан Iержаш а теркаеш из лийта чу ког а белла, кхоссавенна маькара говра тIаваьлча, Муэ хьалкховдайир цунга топи гIапи.

— Хьо фу дага ва Хьажа?— аьнна сесаго даьча сабарерча хаттара лоацца жоп делар:

— КIаьнка хабар ха безам ба цигга ТIой-Юрта дIаэтта.— Кхы хIама ца оалаш шортача алачан боларагI коара араваьлар из.

Долакх-Юртал арахьа кашамашка а гув багIача а гобаьккха кхаь саьна хьисапе окопаш яьхаяр. Кашамий сангар тIа яь карт юкъюкъера зIараш даьхача санна, йоккхача топий пхорчаша йохаяьяр, хIаьта вокхазахьа пулеметаша цхаралъяьккхаяр.

ГIорадаьча лаьтта а лайла а Iодеттал уйоккхача топий пхорч, кхертIоех детталуш санна зов оалаш тата даьле лелхар. Гобаьккха сигала ухар лай межаргаш, гIородаьча Iаьржача лаьттан дарбалаш. ГIа мел баьккхача Iаьржа кIоагарч а хьаттараш а хоалора.

Османи Буро тIарча гIашлой школера курсант Рябови цхьана вIаший оагIв болаш лела кхоалагIа ди дар. Османа эрсий мотт во хойя а, къамаьл дика вIаштIехьадоалар цар, шоайла хаттараш дора.

— Дукха ха йий Iа тIом бу? — хьаьттар Османа Рябовга.

— КхоалагIа шу да. ТIом беш Россиера Бура тIа кхаьчав со. ХIанз цIеча командирий школе деша вагIа.

— Деша? Мишта? ТIом болча ханеи?

— Ерригa тха школа яйтай гIалгIашта новкъостала. МоастагIа эшавича юха а дIахо дешаргда.

— Дийша валаре со а воагIаргвар шун школе. Сергос вохийтаргвар. Вовзий хьона Серго? Тха ма вий из! Ленина вайтав из гIалгIашкахьа.

— Орджоникидзе сона дуккхаза а бIаргавайнав. Тха школе курсанташца къаьмал дир цо укх деношка.

— КIант веций?

— Лаьча да-кх.

Цу ханна цкъа а шозза а кхозза а йоккха топ яьлар. Окопашта хьалхашкахьа гаьнна пхорч лелхаш, лаьтта урагIа ухийтар. Хьалхашкахьара партизаний отряд йоха а яь, аьттехьара Долакх-Юрта, гIаш а баьнна, тIабоагIаш латтар Деникина бIуцара казакаш. Говраш тIехьа йитаяр. Массе а тайпара герз кхувсаш, бомбомет етташ, пулеметий таташца болабелар тIом. Окопашка боад эттар, молха хьаж йоагIар. Сангар тIара карт, хьалхашкара лаьтта окопашка Iочудетталора.

Османа юххе ваьгIа Рябов окопенах дIатеIар. Ерригa окоп йиккха чу йоагIаш санна хийтар цунна. Лаьтта эгаш урагIа ухаш латтар, окопаш тIа гIолла, бIарг хьаллакха йиш йоацаш лергашка йиткъа шокарч етташ дIаухар пулеметийн топийн пхорч. Рябов Османагахьа дIахьажача чIоагIа цецваьлар. Цхьаккха а герз ца даьлча санна, вIаьхвенна окопа чу ура а этта, топ етташ латтар из. Шийлача дийнахьа бIаргашка Iочууха кхакха кий тIера Iо а кхесса, хьежа а еш, етта волавелар Осман. МугIарагI, Iо а бувшаш, кховсалийя бовда а бовдаш, юха а Iобийше залпах дов деш, ерригa аре хьалъяьккха атаке боагIаш латтар моастагIчун бIу. Таташа, гIаро, цIогIарчаша, човнаш хинарий узамаша низткъа мара хIама хьахазийтацар. Цхьабакъда, Османа топ йIоахъеннаяр, тIера Iи хьалъухар.

— Гаьвур, цаI дIаваьлар. МоастагIа-яI, оалар цо топ массаз яла. Iерж а лаьца, токкхаваь юха а ваькха, Iолохвалийтар из Рябовс. Доккха са а доахаш, лерге а ваха, цIогIа техар цо Османага:

— Фуд Iа леладер? ЭгIаваьв хьо? Укх сахьате вуврг ма вий хьо. Хьалъара ма къеда. Лора а луш де дов.

— ТIабоагIаш ма латтий уж! ХIанз-м вала а кийча хила везача кхаьчад,— аьлар Османа.

Цу ханна аьттехьарча окопашкара назмаш хьахезар. Цхьацца а шишша а окопашкара хьалкхувсалора партизанаш: можамаш а кIайъенна боккхий нах, нийсбенна къонахий, кагий нах. Назма тIехь-тIехьагIа айлора, иттанеша, бIаьннеша йIаьхача оазаца тIехьааьлар, топийи пулеметийи таташ тхьовра санна къорвеш хеталацар, ерригa аре дIалаьца, доал шийга хьаийцар атаке болхарий оазо. Цхьабараш лега болабелар. Чов хинна вежачо назма тIехьа йоахар, даьрача човний халонна са деттар, доарахочунна узам белга фуд хацар.

— Долле, къонахий! Юха ма далалаш!

— МоастагIа вайла зовзагI ва шоана!

— ДIаетта!

Атаке болхараштеи казакаштеи юкъе топ кхоссал юкъ йисанзар. Дов шалташкеи товрашкеи даьлар.

Массарел а белгалвоалаш, даиман хьалха, цхьан бе топ а лаьца, вокх бе къегаш йIаьха шалта а йоаллаш, водар цIеррал цIе аба ювха, лоа санна кIай чоалба хьерча цхьа къоано.

— Таханарча, къонахий денал довзача дийнахьа, кхералийя юха ма довлалаш, кIантий,— йоахар цун сомача оазо.

МоастагIий юхь - духьал эттар. Аьрдига бера аьттехьа яьккхар хьажечо шалта. Назма сецар. Топий гебагIаш, тепчаш, шалташ, товраш юкъедаьлар. Дехьара а сехьара лега баьлар. Лоацо тассаь баьде кера мож а йолаш, тIагIолла кIай така додаш цIе погонаш а ядаш вола урядник тур а даьккха тIаволавелар ГIуша-Хьажийна. Шийна тур лостадешехь аьрдига бе йоалла топ тура духьал а лаьца, моастагIчоа тIатоссавелар из... шалтана юхьера цIий тIадамаш лай тIа Iолегар. — Гаьвур! — ийккхар хьажечун багара. Цу минуте кертах тур кхийтта гора вахар. Топ бера дIаяхар, цхьабакъда шалта бе чIоагIа йоаллар. ГIорадаьча лаьтта шалта юхь Iо а гIортаяь, хьайзза ураэттар из. МоастагIа качвера. Когаш тIадийтта тоIадаьча, Iоухача цIево къоарздаьча лаьтта керча болабелар... Хьажо тIаваьлар... Шалта аййир цо кIал воаллачунна. Цхьабакъда, урагIдаха кулг меллашха Iочудера, бера шалта дIаяхар... Казакий эспаро тепчий берда боассабир цун цIеча аба тIа... цхьабакъда, кIалхара хоадаь га санна бартала-м из ше а вахар.

Човнаша низ эшабаьбале а, хьажо денал доханза вар. ГIатта аьнна гора хайра из. БIаргаш, товнаш санна, доагар. Бера Iолийга герзаш лехар цо. Гаьна йоаццаш уллача, кхотаденнача цIеша йизаьча шалтах бIаргкхийтар цун. Гора вагIачара цхьа ког цо дIагIортабешехь бартала вежар. БIаргашка боад теха, дерригa дуне Iаьржделча санна хийтар, хIаьта сакхетам чура валанза вар ГIуша-Хьажа. ТIера кхакха кий а чухь тилла цIе фаз а керта тIара дIаяхар. Лаьттан шелало цхьан юкъа меттавоалавир из, бIаргашкара боад дIабаьлар. Шаккхе ког а кулгаш а гIортадаь хьалхашкахьа дIатекхача шалта мукъ бе бера. ГIорадаьча лаьтта IогIортаяьча шалта тIа дерригa дозал тIадахийта дегIа хи ураоттабир цо.

— Маьржа-яI, кIантий, дехе юха ма довлалуш!— аьнна, гIа боаккхашехь, юха а меттахьа кхийтта дежар турпала дегI.

КIайбарий атакаш совъювлаш латтар, Iолегараштa меттел, морхаш санна тIаухар кхыбарий взводаш, роташ, батальонаш. Партизаний низ лаьгIлора. Йоккхий топаш юрта чуетта йолайир. ЦаI, шиъ... итташ цIенош лотаделар. Кхалнаьха махьарч, берий цIогIарч гIайттар юрта. Доахан лехкаш цаIаш, сихха ворда тIа йиллаь араяккха мегаь поартал йодаь вожаш, цхьаккха бе хIама доацаш, кхерабенна си тIара баьнна кхалнах, бераш, юртара ада болабелар.

Цу ханна Наьсарен-Вокзаленгахьара хьагучабаьлар говра баьреш.

— Малаш бола уж? Гобаь тIабоатIа моастагIий ба-теш? — яхаш юхахьежар адамаш.

— Вайна гIо доагIа мотт сона, — аьлар Османа.

— Мичара, фу гIо да из? — хьаьттар Рябовс.

Из яр долакххошта новкъостала Сергос яйта Батал Калмыков керте латта черсий партизаний отряд. Гаьннара хьахьежача фронтера хьал дайза а дайзаь, шоаш боагIашехь шерра мугI баь атаке баха кийчбелар уж. Говраш чоаболагI йоагIар, отряд шерагI мел яржа дой коачделар. Бухь билла дов а деш, казакашта тIаболабелар партизанаш.

КIалхарбарий шоай низах бIубелар, чIоагIагI тIатеIар уж моастагIчунна.

Аьрдехьарча окопашкара кхоссавенна хьалъараваьлар лоацига туркий алтаза гIовтал а ювхаш, мукъ кхаьла шалтеи тепчеи а уллаш, къегаш бе дерзан тур а доаллаш вола цхьа саг. Iаьржа мекхи можи лоацо тессаь дар, бIаргаш, цIера сийгаш дувл-кх царех аьнна хеталургдолаш доагар.

— Сона тIехьавала безам бар волле, кIантий! — аьнна цIогIа а теха, шерра гIа боаккхаш моастагIчунгахьа волавелар Осман. ХьалхагI иттех, тIаккха ткъо, шовзткъа, цул тIехьагI берригаш а атаке баха гIайттар. Царца цхьана окопашкара курсанташ а гIайттар. Курсанта Рябова взвод а гIеттар.

— Патронаш кхоелаш, — аьлар Рябовс.

— МоастагIчунна-м кхоергьяц! — жоп делар курсанташа.

Долакх-Юрта аьттехьа казакий низ дукхагI бар. Чукхийттачахьара цаI вокханна тIехьа атаке ухар взводаш, дошлой эскадронаш. Боабаьраши доарахойи шинна а оагIорахьара дукха бар.

Рябови Османи, кхерам нийсбелча, Iо а бувшаш, тIаккха бовда а бовдаш болхар. ЩIаьхха аьрдехьара тIабоагIа казакаш хьагучабаьлар. Хьалха, бе тур а доаллаш эспар вар. Партизанаши курсанташи цхьан юкъа совцабелар, тIаккха бийшар. Хьалха воагIа эспар зувра Османа. Хьалгарга гIортталца дов ма долдолда, аьнна приказ делар курсантий командиро. Османа эспара бIарг тIера баккхацар. Бирса Iожал юхь-духьал отташ латтар. Фоартангара Iойолаенна букъ тIехьашка гIолла шийла хий чудеттача санна дегIа нихь гIеттар цун. Валара-вахара къоастам бу минута эттар. Османа лоаллаха уллача Рябовга бIарг лакхар. Из сатийна волга хайра цунна. ТIаккха ший дерригa денал ураоттадир цо.

— Новкъостий курсанташ! Вежарий — гIалгIай! — аьнна командира цIогIа даьлар аьрдехьара. — Атаканна кийчле!

МоастагIий вIаший юхь-духьал отташ латтар. Топаш а пулеметаш а йолаелар, Iолегараш бада а бадийташ, царга юха ца хьожаш тIавоагIар моастагI. Эспаро, тур а лестадеш, яппараш йора. Товраш, гебагIаш, шалташ, топаш йолаелар.

Османа тIехьашкара тIакхача боахка казакаш бIаргабайра Рябовна. Цхьан юккъа дог диллар цо Османах, къахийтар Iожало тIоамар тIакховдаяьча, низах виззаь, сахьат хьалха вахара иразах хьогаш шийца оагIув билла, хьахьерчача зIамигача сагах. Эспара тIера бIарг ца боаккхаш, гора а хайна, хьожаяь лаьтта Османа топ йоаллашехь, нийсса фоартах кхеталда аьнна тур айдир цунна моастагIчо. Айдаь тур Iолохдалалехьа латтачара кхоссавенна цу шинненa юкъе нийсвеннача Рябовс гебагIа Iетта аркъала вахийтар казак. ХIанз Османи Рябови цхьана нийсвелар пхеннена духьал. Уж шиъ дийна волаш каравига гIертар моастагIий, цхьабакъда шалтаца, гIебагIаца духьале йора цу шинне. Аьттига кулга чов а еш, бера шалта дIаяхар Османа. Рябов цхьан юккъа цхьаь висар. МоастагIий шоаех тешамбеннача хана човнах даьрденна аькха санна йIаьха кера мож йолча казака качвахар Осман. Лайла гIолла керча болабелар, цхьабакъда минут ялалехьа дакъа санна аллийсар казак. Шин майрахочун бирсал, денал, уж ка лургйоацаш хилар кхетадаь моастагIий, товраш а лестадеш, тIехьашкабала гIертар, цхьабакъда гебагIан шалтан гаьна балийтанзар.

Эспар а вийна, човнаш хиннеи боабаьи нах а эшабенна йола моастагIчун батальон ерригa а юхаедар. Цу минуте гобаьккха Дулакх-Юрта тIакхача боаллаш хинна инарала Ляхова бIу доккха зе а кхийтта тIехьашкабаьлар. Юрт яккха гIерташ дукхаза а яьча атакех хIама хиланзар.

Доазол дехьара

Куберча реакционерий тийшаболх

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Корреспондента В. Колокольниковс хоам бу:

Кубе контрреволюционни тийшаболх гучабаьккхаб. Из тийшаболх вIашагIбеллараша лийрхIад Куба революционни правительства кулгалхой боабе, эггара хьалха премьер-министр Фидель Кастро а вувш, мехкара хIанз йола правительство дIа а яьккха, хьалха хиннача диктатора Батистана гIулакх деш хиннача, дуккхача лаьттай даьйхи промышленникехи болча нахах латта правительство оттае.

Тийшаболх вIашагIболлаш керте лаьттараш ба: Батистаца чIоагIа гIулакх доагIаш а мехка президенталла баха лерхIаш а хинна, хьалха хинна Кубера сенатор Артуро Тельяэче, дуккхача лаьттан да, Куба хьайбаш леладерий национальни ассациаце президенталла оттаве лаьрхIа хинна Калинас Миланес, хIаьта иштта тийшаболх вIашагIбеллараша премьер-министралла оттаве лийрхIа воккха промышленник Рамон Маэстре.

9 августе тийшаболх вIашагIбеллараша Тринидади Сьенфуэгоси яхача городий районерча Ориенте оалача провинце герзаца дов доладаьд. Цу ханна цар столице массехк террористически гIулакхаш а даьд. Цхьабакъда цу сахьата лийцаб. ХIаьта провинцера мятеж йохаьйй. Американски паччахьалкхений кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий конференце Сант-Яго (Чили) гIолга а дитаь, мятеж йохаеш премьер министра Фидель Кастро ше хьалхле лелайир.

Американски телеграфни агентстваша яхачох, мятеж йохаьчул тIехьагIа Гаване ше цIавеча Фидель Кастро телевидене гIолла къамаьл даьд. Цо дика доашхаш дийцар контрреволюционни тийшабалхахи, из гучабаккхарахи бохабарахи. Цо яхачох, тийшаболх вIашагIбеллаб экономически политическии мохк ший лоIамегIа хулга Iалашде Куба правительствос леладеча гIулакхашта духьал бараша.

Ка ца ялар

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Аэронавтикаи космически аре тахкарен национальни управлене хоам баьб, «Бикон-1» яха керда американски спутник урагIъяхийта белча ка ца йоалаш бисаб, аьнна. Бургац санна йола спутник атмосфере яьгарг лерхI.

„Титан“ яха ракета эккхар

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс яхача агентства корреспондента Канаверал мыса тIара хоам бу, «Титан» яха ракета иккхар, яхаш. Ка йоалаш урагIа йохийтаеннаяларе, ВIашагIкхийттача Штаташа хIанзалца урагIа мел яхийтачул йоккхагIа ракета яр из.

ФРГ ракеташ хьаергйолаш барт бар

БОНН. (ТАСС). «Штутгартер цейтунг» яхача газето хоам бечох ФРГ-ана, Голландена, Норвегена, Данена, Грецена, Турцена юкъе «Садуиндер» яха американски ракеташ ергйолаш барт баьб, яхаш. Ракеташ хьаеча кертера предрияти Убрелингенера (ФРГ) «Бодензее — верк» яха предприяти хургья, аьнна белгалдоаккх газето.

Китаера промышленни строительство

ПЕКИН. (ТАСС). Промышленни строительство чIоагIа дегIайоагIаш хилар бахьан долаш Ганьсу (Къилбседа-Малхбузера Китай) яхача провинце хьалхарча ах шера соахка цу хана енначул 2,6-зза дукхагIа продукци еннай. Хэбэй яхача провинце шера йоаккха промышленни продукци 45 процент дукхагIа хургья. Укх шера 6 бетта болх бе йолаялийтача Шаньси яхача провинцерча производственни мощносташа хIара шера 200 эзар тонн лоаладеи 300 эзар тонн кIор баккхеи торо хулийт.

Алхха Сычуань (Къулбехьен—Малхбузера Китай) яхача провинце шу доладелча денз 200 совгIа промышленнии транспортнии объекташ хьалъе йолаьйй. Укхаза Янцзы яхача хи тIа тулл 830 метр дIаьха дола Чунцински тIий, хьалъю Чунцински, Чэндуски, Цзянюски металлургически заводаш, аьшка турбаш ю Чэндуски завод, кхыйола объекташ. ХIанз хьалъеш латт хIара шера 15 миллион совгIа тонн кIор лургбола массехк шахта йоккхий а юкъера а йола 18 гидро-тепловой электростанци йилла йолаьйй, я йистейоалаш латт Китае эггара йоккхагIа йола Сычуаньски химически завод.

ОАР-аи ИОРДАНЕНЕИ ЮКЪЕРА ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ГIУЛАКХАШ ЮХАМЕТТАДАХКАР

КАИР, 17 август. (ТАСС). МЕН яхача агентствас хьакхайкаьй Иорданенеи ВIашагIкхийттача Iарбий Республиканеи юкъера дипломатически гIулакхаш юхаметтадахкарах ОАР-а доазол арахьарча гIулакхий министерства официальни волча викало яь заявлени.

КИТАЙСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА. Паччахьалкхен боахаме ялат чуэцар.
Ян Чень-Хэ сурт. Синьхуа агентство.

ДЕШАРАША ЙОАХ

* * *

Пайдане статья

Ший статья тIа Костоевс бакъ йоах: «Цхьабараша гIалгIай литература башха дика да, йоах, хIаьта вокхар вай вIалла литература да а дац, йоах...» Къама истори довзача саго вай литература дац аргдац.

Бакъда, дIаяхача хана вай литература хиннадац, из вIаштIехьадаьнна дукха ха яц, яхараш бакълув. Костоевс яххача тайпара «малх хьакхеташ бац» а яхаш, юврглаш тIакхехкаш бола нах ба гIалгIай литература дац яхараш. Бакъда, уж кIезига ба.

Костоевс ший статья тIа «Фуд литература яхар?» эггара хьалха оттадаьдаларе дикагIа хетар сона, хIана аьлча, литература фуд ца хайча, цох деш дола къамаьл а ховргдац сага.

ДIахо, Костоевс язду Ведзижев Ахьмада «Бус» яхача стихотворенех:

«...Сатийна сирда я бийса,
Набарах тайжа я юрт...
Дага латт хьалхара айса
Езачоа цкъа баькха барт»

«...Фу ала воал поэт? Фу юрт я из, малав из бийсана юрта гIолла дIаводар?» йоах Костоевс. Из-м бакъда, дале а статьяй автора язду: «...Сай бала аз хьона дIакодабича...» ишта хьахул художественни литература. Цудухьа Ведзижева стихотворени художественни произведени яц ала йиш яц. Мотт къе-м ба, хIаьта а цох ала мегаргдац литературни мотт бац, аьнна.

«Литературни критикеи цун декхараши» яха статьяй дакъа кIоарга чулоацам а болаш хьакъале яздаьд Iалихана. Из эггара хьалха язъяь ира критика я. Цо новкъостал дергда вай йоазон мотт тоабе, из хоза а дика а хилийта.

КIоарга хьакъал долаш, Iилмаш дийша, вай наьха а кхыча къамий а истори дика довзаш ва Мальсагов Дошлакъа. Дуккха мах бола критически статьяш яз а яьй, яз а ю Мальсаговс. ХIаьта, цхьаннена а къайле яц вай нах шоай оамал йолаш нах болга. Костоевс а язду: «...цхьацца хIамаш да вай критика юхатетташ. ...писателаш шоаш а бац критика езаш... «Цудухьа Мальсаговс ер ший тайпа критика я, библиографи яц. ХIанз мара вай литература когашдаха доацандаь боча хет из Мальсаговна. шийна критика ца йовзаши, из эшилга ца ховши-м вац из. Кхувш доагIача бера Iа цатоам бар дийцача, цо харцахьардар дича а, новкъа хул цунна, геттара тIехдаьккха дийцача талха а талх. Iа бер доккха ме хул цунна хьехар дIадой, тIехь-тIехьагIа нийсача новкъа дода из. Вай литература а да доккха хулаш доагIа бер. Цудухьа язъю, аьнна хет сона Дошалкъас ший статьяш цу тайпара. ХIаьта а Костоев Iалихана гIалгIай литературе яьр дика революци я. Из боккха пайда эца мегаргболаш гIулакх да. Костоевна низ лолба из ше дIадоладаь гIулакх кхы а айдеш, чIоагIдеш дIачакхдаккха.

М. ЗАНГИЕВ,
Наьсар-керте, хьехархо.

КХАЪ

Iалаьмате чIоагIа дог гIоздоаккхаш боккха кхаъ хилар сона 13-ча августе арадаьннача «СЕРДАЛО» газета тIа гIалгIай литературах лаьца аразъяьча статьях. ТIехьадиса латта шоай литература хьалха даккхара дуккха а писателаш а поэташ а гучабаьннаб нохч-гIалгIай къама юкъера укх тIехьарча хана.

Костоев Iалихана ший статья тIа хьахьекхад гIалгIай литература шийна дег чура дезаш хилар, нийса критика е хар, цудухьа хиннаб сона цо язъяьча статьях боккха кхаъ. Со дог тийша ва Костоев Iалихана писателашта нийса никъ хьалаца гIо дергхиларах.

М.-С. ПЛИЕВ.

Фотоаппарат ший даьга кхаьчай

Чехова цIерахча скверера шоашта кораяь фотоаппарат милице дIаелар Шаьларча Бидерзоевси, А. Ганоевси, Тайсаевси.

13-ча августа фотоаппарат ший даьга, совнархоза механизацен контора слесарга Степин Николайга дIакхаьчар. Фотоаппарата дас доккха баркал аьлар тешамерча кагийча наха.

ЛЮЛЯКИН.

Районера мехкарий совещане вIашагIкхетарех

15 августа ВЛКСМ Первомайски райкома инициативах района культуран ЦIагIа вIашагIкхийтар гIалгIай мехкарий. Цига вIашагIкхийттача мехкараша дешара а балха а хьакъехьа къамаьлаш дир. Районни Совета депутат йолча Базгиева Лейлас аьлар:

— Наха со хержай шоай депутаталла, сай низ кхо а ца беш, цар хьашташ кхоачашде гIерт со. Юххьерча школа хьехархо я со. Цунах тоъам а ца беш, массайолча хана боккхийча наха хьехаш а царна юкъера каьхатмотт ца хар дIадаккха гIерташ я а со. Институте деша ягIа со. Аз массайола йоI тIахьех дешара.

— Эхь да,— аьлар Балаева Любас. — вай кагий мехкарий боккхийча нахага а сесаг йолча сагага а маьре ахар. Кхалнах маIача наха нийсса бехке ба цу гIулакхашта, хIана аьлча маIача саго ше югар аьнна яха езац из сесаг йолча сагага. Иштта дуккха йоаццаш Гадаборшева Мовлатхан ший 22 шу мара доаццашехьа маьре яхай 50 шу а даьнна, сесаг а йолаш волча Пугоев Iаьлийга. Иззаморгаш леладе мегарг а дац, е леладе йиш а яц вай мехкарий.

— Мехкарий шоана хета хургда деша а комсомоле яха а атта да, — аьлар Костоева Беркас,— из хала дале а комсомолка а я со, нохч-гIалгIай мехкарий школе деша а йода со. ЧIоагIа деша баха безам болаш ба Оздоеваи Евлоеваи, шоай даьех, ноаноех ца бухьаш ба уж. Даьйи ноанойи дIакхетаргболаш дIаала деза, дешар — сердало йолга а, хIаьта из сердало еннар вай Даьхе йолга а.

Дика къамаьлаш дир хьехархочо Хакиева IайнаIеи ворхI шерарча школа директора Дулаеваси, иштта кхы дуккха барашеи.

Совещане дакъа лаьцараша мехкараштa юкъе бергболча балха план оттайир. Каст-каста лекцеш еша а, пенгазеташ арахеца а, мехкарий Ди дезде а лаьрхIар цар.

Л. ШИРИНЕНКО.

„Дег тIара баркал хилда шоана“

Республикерча къахьегамхой культурни хьашташ Iалашдарал совнагIа Нохч-ГIалгIай иллеи халхареи ансамбло укх шера дукха концерташ тийннад вежарий республикашка а.

Къаьстта боккхача безамца тIаийцар тхо вайнах бахаш йолча Грузински ССР Ахметски районе, Телавскии Кварельскии районашка. Эггара хьалхара концерт делар оаха 3000 совгIа саг нохчий бахача Дуиси яхача юрта. 7-ча августа саррахьа тхо цу юрта кхаьчача хана, ерррига юрт хIана яц, аьнна, тхога моаршал хатта арабаьнна бар нах. ЦIаккха а дицдала йиш йоацаш, селла безаме тIаийцар тхо цига.

ТIа тхов а боацаш йолча йоккхача майдан тIа хилар концерт. Майдан тIа хьалтеха нохчий а гуржий а меттала моаршал хоатташ язъяь лозунгаш йоахкар. Нохчий меттала хиннача моаршал тIа йоахар: «Дег тIара баркал хилда шоана тхо долча дахкарах!».

Концертага хьажа баьхка нах чот йоацаш дукха бар. Селла йоккха майда «тIанг» аьнна хьалийза яр. Укхаза бар района кулгалхой а.

ШоллагIа концерт делар оаха района центре—Ахмете, кхоалагIдар— Дшколо яхача юрта. Цига цаIи ахи эзарнел дукхагIа нах бар концертага хьажа баьхка.

ДIахо йодача хана тха коллектив Грузински ССР Телавскии Кварельскии районашка концерташ луш хилар.

Тхо дIа мел кхаьчача метте боккхача безамца, вежараша санна, тIаийдора тхо Гуржий мехкарча къахьегамхоша.

Ш. САТАБАЕВ,
Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен иллеи халхареи ансамбла директор.

Керда журнал „Iилмеи дыи“

Укх шера сентябрь бетта эггара хьалхара номер а йоалаш, Москве эрсий меттала арадувла долалу керда журнал «Iилмеи дыи». Журнала 4 бетта язвалара мах 12 сом ба, хIара къаьсттача номера мах 3 сом ба. Подписка дIаэц «Союзпечата» подписка лелаеча пункташка, бувзама конторашкеи отделенешкеи, фабрикашка, шахташка, промыслашка, стройкашка, колхозашка, РТС-ашка, дешара заведенешкеи учрежденешкеи цу гIулакха херждa болча общественни уполномоченнеша.

ХIара библиотеке, хIара дешара заведене, хIара предприятерча месткоме, завкоме, хIара колхозе, совхозе, фабрике, заводе хила деза «Iилмеи дыи» яха керда журнал.

Библиотекай керда болхлой

Шоай болх йистебаьккха яьннай Грозне хинна Нохч-ГIалгIай АССР-а культуран Министерства вIашагIъеxха хинна библиотека болхлой курсаш.

Курсаш яьхай нохчехи гIалгIайхи болча 30 йоIои зIамигача сагои.

ДукхагIа болча курсанташа библиотекай гIулакх шоаш дика Iомадаь хилар хьагайтар.

Беррига курсанташ — библиотекараш Нохч-ГIалгIай АССР юртий районашка балха дIахьожабаьб.

Ю. ОЛЬГИН.

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума указах нов. Галкова Галина Федоровна Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета яйгача промышленноста управлене начальникалла хьожаьй.

РАДИОПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА

20-ча августе: 7.20 — «Давлени нормал лоха яьлча» — беседа (эрсий меттала); 7.35 — Хоамаши передачай программеи; 7.45 — Советски Союзера а доазол дехьара а хоамаш (нохчий меттала); 8.45 — «Сердало» газета обзор; 9.00 — Халкъа ашараш; 17.00 — «РадиочугIолла культура университет» — передача (эрсий меттала); 17.20 Пионераштеи дешархоштеи передача (гIалгIай меттала); 17.35 — Безама ашараш; 18.00 — Юртбоахама болхлошта передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — Нефтяной промышленноста болхлошта передача (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

21-ча августе: 7.20 — «Грозненский рабочий» — газета обзор; 7.35 — Хоамаши передачай программеи; 7.45 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.45 — Советски Союзера а доазол дехьара а хоамаш (гIалгIай меттала); 9.00 — РадиоладувгIархой программах концерт; 17.00 — «Школашка керда дешара шу доладале» — передача (эрсий меттала); 17.20 — Юртбоахама болхлошта передача (гIалгIай меттала); 17.35 — Музыкальни очерк: «Халкъа иллиаларxо Цицкиев Идрис»; 18.00 — Пионераштеи дешархоштеи передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Доакъара силосовани кийчъеча фу ха деза» — беседа (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

22-ча августе: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.35 — Хоамаши передачай программеи; 7.45 — Пионераштеи дешархоштеи передача (нохчий меттала); 8.45 — «Инженерно-технически болхлой — коммунистически къахьегама бригада гIончаш» — передача (гIалгIай меттала); 9.00 — Моттигерча авторий вальсаши халхара ашараши; 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 17.10 — Литературни передача (гIалгIай меттала); 17.25 — Фе флота болхлой заявкех концерт; 18.00 — «Йовзача талгIе тIа» яхача журнала пхелагIа номер (эрсий меттала); 18.40 — Литературни передача (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

Редактора заместитель
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре
Йоккха зал — «Роза Бернд»
долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
ЗIамига зал № 1 — «Ка маьрша ахка»
долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗIамига зал № 2 — «Дунен чемпион»
долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 3 — «Хала лагIаш»
долалу: 3.15, 11.15, 7.15.

«Родина» яхача кинотеатре
Iан зал — «Мистер икс»
долалу: 9, 12.25, 3.40, 7.10.
«Роза Бернд»
долалу: 10.45, 2, 5.20, 9.
Ахкан зал — «Иштта волавеннав Маяковский»
долалу: 7.30, 9.30.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ГIУЛАКХЕХ

Доккхий дика хувцамаш хилар догдоахаш

Доккхий дика хувцамаш хилар догдоахаш да хIанз дерригa адамаш. Дерригача лаьттан тIара къахьегамхой шоай кортош тIа, шоай машареча фусамаш тIа тIема кхерам бола Iаьржа морхаш, юххера а, кхы Iочуохкаенна ядаргйоаца ха хьакхоачаргхиларга догдоахаш а теша а ба.

СССР-е США-и правительствашта керте латтараштa юкъе вIаший дIахьа бахара а къамаьлаш дара а хьакъехьа барт таро бокъонца торо хулийт дунен халкъашта юкъера кхоххам овланара денз кIаьдбе. Дунен общественносто йизза бокъо а йолаш лоархI, Н. С. Хрущеви Д. Эйзенхауэри вIашагIкхийтача дунен халкъашта юкъера гIулакхаш кердача наькъашца тоаденна дегIаухиргхилар. Машар безаш мелболча наха чIоагIа сатувсаш йола из боккъонца исторически событи ювцаш даьча Iаьльмате дукхача къамаьлашта юкъе белгалъяьнна уйла, сецай, йоккхагIа йолча шин державана керте латтараштa Iальмате боккха бехктокхам хIанз тIабожаш хиларах. Дунен шин лагера — социалистически капиталистически лагераштa керте латтача СССР-аи США-неи юкъе эттача гIулакхашка хьежа хургда дIахора дунен халкъашта юкъера вахар. Хургйола визиташ, фу яхилга да аьлча йоах цIи хеза волча американски обозревателa Липпмана, «таханарча дунен тIара керттерча бакъдолчоа мукIарло дар да. вешта аьлча машареи тIемеи хьакъехьара дош Москвеи Вашингтонеи къоастаде дезаш хилар да». Дуне малагIча оагIорахьа гIоргда — ерррига паччахьалкхенаш, цар социально-экономически системашца къоасташ, машаре яхареи гIулакхаца цхьана къахьегареи новкъа гIоргда, е бIаьхача тIемага балар кхерам болча шийлача тIема новкъа гIоргда, яхаш дола дош хIанз ше маьарра хьаэттад.

Шеко яц, хьалхарча наькъацара бараш шоллагIча наькъацарчарел дуккха а дукхагIа хилар. Цхьабакъда, доккха хIама фуд аьлча, цхьаккха дича а машарца даханза даргдоацилга кхыметтел дукха ха йоацаш а тIехьа хоахаде ца лоархIабеш хиннача наха цу деша тIехьтIехьа дукхагIа мукIарло деш хилар да. Советски правительствона керта латтар волча ше дIавахара а из ше волча вара а США президент раьза хиларо а йоах, Америка арахьарча политиканна планаш увттаеча гIозараша дунен чу эттача хIамай сакхетамца лоархIам беш хилар, низа политика чакхъярг ца хилар тIехьтIехьа дукхагIа кхетадеш хилар. Цу процесса ший боагIача тайпара махбар ца ховш хинна дац. Эттача хьалаша байт из мах. Уж уйлаш белгалйоахаш, лакхехьа вай вийцача Липпмана дIадаха шу чакхдоаллаш а тIехьа «Нью-Йорк геральд трибюн» яхача газета тIа яздаьд: «США-е йита еза эрсийи китайскии революцеш юхаерзае йиш я яха уйлаш... Коммунистически революци юхасоцае а юхаерзае а лерхIаш йолча тIема пактай политика дика хIама карагIдаргдац. Цар халкъаш эгIаза кхувл, хIаьта цу тайпара коммунизм дIайоаржаяра новкъостал а ду... Коммунизма пайдана долча тайпара лел гIулакхаш...»

Шийла тIом хьашт дараш мичча тайпара шоай тIема гIулакхах тувсалойя а, царна могаргдац Iаламо леладеш дола истори юхасоцаде, машаре дахара принцип ларде латташ дола гIулакхаш мехкаштеи халкъаштеи юкъе оттара новкъарле е. Лакхехьарча боарамера совещани яра чIоагIа духьала хинна Джон Фостер Даллес нагахьа санна хIанз дийна валаре а, боккъалдар аьлча, Хрущев ВIашагIкхийттача Штаташка водилга кийчдеш хургдар, — яхаш язду американски корреспондентка Маргарита Хиггинса.

Цхьабакъда, вIалла нийса а хургдацар машарга бодача наькъа тIа мелйола духьаленаш дIаяьхай аьнна хийтача. Шийлача тIемагахьа барий лагерера цхьаккха хьисап доацаш йола уйлаш нийсача наькъа калуш яле а, герз кийчдареи тIема блокийи политика исторе юстара кхайсача хIамашца дIакхосса езаш хиларца цхьаккха дича барта бахка ца тугаш бола цигара нах хIанз а низ болаш ба. «Дейли ньюс» яхача американски газето яхачох «дуненна гарга кхерам» бессаб царна чу. ЦIерах санна кхер уж дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоадаларо шоаш герз хьадарах даьннача пайдаех тIанкI аьнна хьалдизача шоай кисашта хIама тохар. Н. С. Хрущевси Д. Эйзенхауэреи ергйолча визитий хьакъехьа хиннача хоамо бокъонца сатем боабир цар, укх тIеххьарча шерашка ца хиннача тайпара чIоагIа корзагIбаьхар американски фондови биржера дай. «Дейли ньюс» яхача газето язду: «Биржай гIулакхашта болча дуккхача специалисташа лоархI, 10 августа акцеш 7 миллиард доллар лохъялар дукхагIча хьоале Эйзенхауэреи Хрущевси дIа-хьа визиташ ергхиларах кхерабалар бахьан долаш да аьнна. Цу теоре яхачох, дуккха акционераш кхераш ба цу шинна а кулгалхочо шийла тIом бокъонца кIаьдбе а оборонага дIауха ахча дикка кIезигде а мегаш хиларах». ТIема предприяте акцеш лелаерий дIахо са теде а гIерташ, газето йоах: «ХIаьта а тхо теш е Пентагона а, е КIай цIа а кастта машар дага беха е машарга догдоахилга совъяьнна дог гIелдала дезаргдоацилгах. Кхыча дешашца аьлча, хIа аьннача кийча а хургда вай, хьалхагIа санна герза чIоагI а лургда вай».

Хала хет, цу тайпара уйлаш йолаш бола нах американски правительства гIозарашка а хилар. США оборона министра Макэлроя 11 августа Оттаве яьча заявлене хьахьокх, Хрущеви Эйзенхауэри вIашагIкхетарах дунен халкъашта юкъера кхоххам кIаьдлург ма бий а США тIема низаш кIезигдеи тIема расходаш лаьгIъеи шиш хург ма йий а аьнна цунна хеташ ца хилар. ЦIенхаштта кхерам тIатесе США юха а ядерни герза тохкам бе безам болаш хиларах болча хоамо а. Цу тайппара теркал ца деш дита йиш йолаш дац укх тIеххьарча деношка США арадаьнна, Н. С. Хрущев США веча, цунга «американски тIема низ» дIахьокханза баргбац яха къамаьлаш. Цу тайпарча планех, тIехъяьккха ювцача «низа позицера» яхача политика хьаж ух, хIаьта дунен халкъашта юкъера кхоххам цар кIаьдбергбоацилга бакъ а да.

Шийлача тIема гIулакхаша шоаш долаш долга хьахайт, цхьабакъда, селла боккха лоархIам болаш-м дац уж. Халкъашта юкъе машари доттагIали оттара духьала болча моастагIашта дезеи ца дезеи шоззе а, уж баргбац, СССР-еи США-и правительствашта керте латтараш вIашагIкхийтача дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дегIадахкар машар чIоагIбаларгахьа хувцалург хиларга сатувсаш долча дуккха а дукхагIа долча адамашта хетачох а цар дIадехачох а дош ца хийтача.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-25-72; корректорске — 2-30-91; партийни вахареи экономикан отделий — 2-25-72.
СФ01813 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи. Нохч-ГIалгIайАССР. г. Грозный, Револоце проспект. 30/3. Зак. № 5020.